LAReS

Lowlands
Archaeological
Research
Service

Geplande werken aan de Wespedongen 26 te Lille
Archeologienota

E.N.A. Heirbaut
T. Bosmans

Colofon

Titel: Geplande werken aan de Wespedongen 26 te Lille. Archeologienota.
Auteur: Elly N.A. Heirbaut & Tom Bosmans
Grafische illustraties/GIS: LAReS

Rapportnummer: LAReS-rapport 1281

Projectleider/veldwerkleider: Elly N.A. Heirbaut
Uitvoerder: LAReS, Lowlands Archaeological Research Service
Vestiging: Rozenlaan 15, 2980 Halle-Zoersel

Publicatiedatum: oktober '26
Publicatieplaats: Halle-Zoersel

Illustratieverantwoording voorblad: Uitsnede uit de kaart van Ferraris (1771-1778)

© LAReS bvba. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

LAReS bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Deel I. Verslag van resultaten

Inhoudstafel

1. INLEIDING 5

1.1. RANDVOORWAARDEN 6
1.2. TECHNISCHE FICHE/ADMINISTRATIEVE GEGEVENS 7

2. VRAAGSTELLINGEN 8

3. METHODIEK VAN HET ONDERZOEK 9

3.1. ONDERZOEKSMETHODIEK 9
3.2. RAPPORTAGE EN AFBEELDINGEN 10

4. BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKZAAMHEDEN 11

4.1. BESTAANDE TOESTAND 11
4.2. NIEUWE TOESTAND 11

5. ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK 14

5.1. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS 14
5.2. HISTORISCHE BRONNEN 14
5.2.1. REGIONALE GESCHIEDENIS 14
5.2.2. GESCHIEDENIS POEDERLEE 15
5.3. CARTOGRAFISCHE BRONNEN 16
5.4. LUCHTFOTOGRAFIE 21
5.5. GEO(MORFO)LOGIE EN BODEM 24
5.5.1. DIGITAAL HOOGTEMODEL VLAANDEREN II 25
5.5.2. TERTIAIR GEOLOGISCHE KAART 27
5.5.3. QUARTAIR GEOLOGISCHE KAART 27
5.5.4. BODEMTYPE 29
5.5.5. POTENTIËLE BODEMEROSIE EN BODEMBEDEKKING 30
5.6. ARCHEOLOGISCHE BRONNEN 32
5.6.1. CENTRAAL ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS 33
5.6.2. OVERIGE INVENTARISSEN 34

6. SYNTHESE 36

6.1. SAMENVATTING VAN DE ONDERZOEKSRESULTATEN EN BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN 36
6.2. IMPACT VAN VROEGERE EN GEPLANDE WERKEN 37
6.3. POTENTIEBEPALING, KENNISVERMEERDERINGSPOTENTIEEL EN AANBEVELING 38
6.3.1. POTENTIEBEPALING 38
6.3.2. KENNISVERMEERDERINGSPOTENTIEEL 39

6.3.3. AANBEVELINGEN 40

LITERATUUR 41

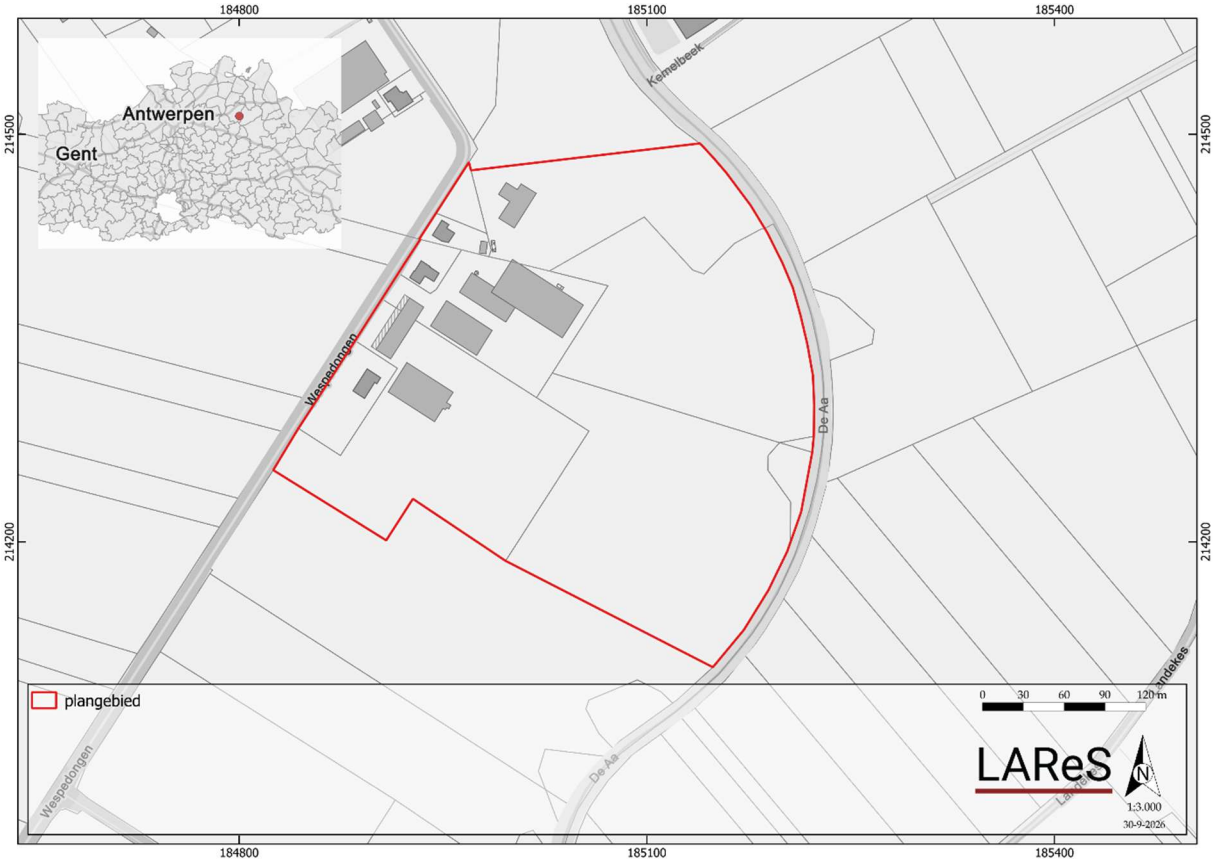
GERAADPLEEGDE LITERATUUR 41
GERAADPLEEGDE WEBSITES 41

LIJST VAN FIGUREN 42

1. Inleiding

Het plangebied bevindt zich aan de Wespedongen te Poederlee, in de vallei van de Aa (gemeente Lille, provincie Antwerpen). Het plangebied omvat elf percelen met een totale oppervlakte van 98.953 m². Binnen het terrein bevinden zich momenteel drie woningen, twee loodsen, drie veestallen en tien sleufsilo's. De bestaande bebouwing concentreert zich in de westelijke helft van het plangebied, grenzend aan de Wespedongen. De oostelijke helft bestaat hoofdzakelijk uit grasland en wordt aan de oostzijde begrensd door de rivier de Aa (Figuur 1).

De opdrachtgever plant de bouw van een nieuwe melkveestal en de uitbreiding van de bestaande melkveestal. Daarnaast worden vijf sleufsilo's verlengd en worden een mestsilo, een wadi en een hemelwaterbassin aangelegd. Tot slot wordt de bestaande gracht verlegd.

Figuur 1. Kadasterkaart met aanduiding van het plangebied.

Het doel van het onderzoek is het verkrijgen van een archeologienota waarvan akte is genomen naar aanleiding van een omgevingsvergunningsaanvraag met stedenbouwkundig luik. Het onderzoek (projectcode 2026I138) werd uitgevoerd door twee archeologen, waarvan één erkend conform de Code van Goede Praktijk. Onderhavige archeologienota bestaat uit twee delen: een verslag van de resultaten van het vooronderzoek (deel I) en het daaruit voortvloeiende programma van maatregelen (deel II).

Het onderzoek omvat in de eerste plaats een bureauonderzoek. Hierbij wordt nagegaan welke mogelijke archeologische en cultuurhistorische waarden zich binnen het projectgebied bevinden. Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek wordt geëvalueerd in hoeverre er voldoende informatie voorhanden is om tot bovengenoemde doelstelling te bekomen, of dat er bijkomend vooronderzoek in een andere vorm (al dan niet met bodemingreep) noodzakelijk is.

Het verslag van de resultaten van het vooronderzoek omvat naast deze inleiding nog vijf hoofdstukken. In hoofdstuk 2 worden de vraagstellingen die voor dit onderzoek relevant zijn, opgesomd. Deze vraagstellingen zullen in hoofdstuk 6 beantwoord worden, in zoverre als mogelijk op basis van de resultaten van het vooronderzoek. De gehanteerde werkwijze en onderzoeksstrategie worden in hoofdstuk 3 beschreven. Hier wordt ook de gemaakte selectie inzake bronnen verantwoord (cf. de Code van Goede Praktijk, par. 12.5.2.1). De geplande werkzaamheden worden in hoofdstuk 4 beschreven. Hierbij is van groot belang dat duidelijk wordt in hoeverre de werken impact zullen hebben op het (eventueel aanwezige) bodemarchief. Hoofdstuk 5 vormt de weerslag van de resultaten van het bureauonderzoek (*assessment*), gebaseerd op een exhaustieve studie van het beschikbare kaartmateriaal, de historische en archeologische bronnen. In dit hoofdstuk wordt geëvalueerd wat de archeologische potentie van het plangebied is. In hoofdstuk 6 wordt een synthese gevormd op basis van het *assessment*, waarin de onderzoeksvragen beantwoord worden en wordt ook geïnformeerd over de eventuele kennisvermeerdering die het plangebied kan opleveren. Verder wordt nagegaan in hoeverre de eventuele archeologische en cultuurhistorische waarden aangetast kunnen/zullen worden door de geplande werkzaamheden. Het eerste deel wordt afgesloten met de bibliografie en bijlagen. Het tweede deel omvat een gemotiveerd advies omtrent het vervolgtraject (programma van maatregelen).

1.1. Randvoorwaarden

Omwille van economische redenen kan het vooronderzoek nog niet plaatsvinden en zal dit pas in een uitgesteld traject worden uitgevoerd.

1.2. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site	Wespedongen 26, Poederlee	
Ligging	Wespedongen 26, 2275 Poederlee (Lille)	
Kadastrale gegevens	Lille, 4e afdeling, sectie C, percelen 91A, 72E, 72D, 73C, 77/2, 77M, 89C en 90B Kasterlee, 3e afdeling, sectie C, percelen 666A, 664A en 661C	
Bounding Box	X	Y
	184738.90302830865	214189.97711796442
	185371.83201418706	214501.24711796397
Onderzoek	Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek	
Projectcode	2026I138	
Uitvoerders/actoren	Elly N.A. Heirbaut, LAReS Tom Bosmans, LAReS	
Erkend archeoloog	Elly N.A. Heirbaut: OE/ERK/Archeoloog/2016/00162	
Termijn	oktober '26	
Geplande ingreep	Bouw van een nieuwe melkveestal, uitbreiding van bestaande melkveestal, verlenging van vijf sleufsilo's, het aanleggen van een mestsilo, een wadi, een hemelwaterbassin en het verleggen van een bestaande gracht.	
Totaal oppervlakte plangebied	ca. 98.953 m²	
Oppervlakte werken	ca. 20.538 m²	
Geldende wetgeving en voorwaarden	Het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3.000 m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.	
Randvoorwaarden	n.v.t.	
Doelstelling	Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief en hoe hiermee dient omgegaan te worden.	
Thesaurus	Archeologienota, bureauonderzoek, uitgesteld traject	

2. Vraagstellingen

In het kader van dit bureauonderzoek zijn van tevoren enkele vragen geformuleerd waarop het onderzoek antwoord tracht te vinden.

1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert de meeste informatie op? Welke onderzoeksstrategie moet toegepast worden in het uitgesteld traject?

3. Methodiek van het onderzoek

3.1. Onderzoeksmethodiek

Om na te gaan of er archeologische en cultuurhistorische waarden in het plangebied aanwezig zijn en om een antwoord te kunnen geven op de in hoofdstuk 2 geformuleerde vraagstellingen, is een bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij zijn verschillende soorten bronnen geraadpleegd, die in hoofdstuk 5 besproken zullen worden (*assessment*). De meeste bronnen zijn online beschikbaar gesteld door de Vlaamse Overheid.

Om de fysische geografie van het projectgebied te onderzoeken zijn de bodemkaart, bodembedekkingskaart, erosiegevoeligheidskaart, tertiair geologische kaart en quartair geologische kaart geraadpleegd. Deze zijn online te raadplegen in de databases van Geopunt Vlaanderen (www.geopunt.be) en in de Databank Ondergrond Vlaanderen (www.dov.vlaanderen.be).

Om een beeld te krijgen van de historische (landschaps)ontwikkeling van het plangebied zijn de beschikbare historische en topografische kaarten geraadpleegd. De gegeorefereerde historische kaarten, dit zijn de kaart van Frickx (1712), de kaart van de Ferraris (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de kaart van Vandermaelen (1846-1854), kunnen online geraadpleegd worden via het Geoportaal Onroerend Erfgoed (www.geo.onroerenderfgoed.be).

De kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw is voor dit gebied niet beschikbaar. Op dezelfde website zijn ook verschillende 20e- en 21e-eeuwse luchtfoto's te raadplegen. Daarnaast is gebruik gemaakt van ander historisch kaartmateriaal, o.a. uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, dat is in te zien via de website van Cartesius (www.cartesius.be). Voor de historische bronnen is gebruik gemaakt van de inventaris onroerend erfgoed en van schriftelijke bronnen. De combinatie van historische bronnen, historische kaarten, topografische kaarten en luchtfoto's zorgt ervoor dat de ontwikkeling van het projectgebied en de ruimere omgeving vanaf de 18e eeuw tot het heden goed in beeld gebracht kan worden.
Om ook zicht te krijgen op de perioden vóór de 18e eeuw is onderzocht of er zich in en/of nabij het plangebied archeologische resten in de ondergrond bevinden of reeds zijn onderzocht. Om dit te kunnen bepalen, zijn voornamelijk de online beschikbare gegevens geanalyseerd. Hierbij is in eerste instantie de database van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI; www.cai.onroerenderfgoed.be) bevraagd. Hierbij moet opgemerkt worden dat de CAI niet volledig is en geen garantie biedt op de aan- of afwezigheid van een eventuele archeologische site. Ook is www.inventaris.onroerenderfgoed.be geraadpleegd voor het plangebied en de ruimere omgeving. Dit is verder in dit rapport verwerkt.
Naast het onderzoek naar de historische ontwikkeling van het gebied en de reeds gekarteerde archeologische vindplaatsen, dienen ook de geplande werkzaamheden en de (eventueel) hierbij horende verstoringen in kaart gebracht te worden. De beschrijvingen gebeuren op basis van de plannen en schetsen die de opdrachtgever ter beschikking heeft gesteld (hoofdstuk 4). Hiertoe behoren de plannen van en informatie

over de bestaande bebouwing (“bestaande toestand”) en de bouwtekeningen van het te realiseren project (“nieuwe toestand”).

Op basis van alle beschikbare gegevens is tenslotte een conclusie getrokken omtrent de kans op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed met een groot potentieel tot kennisvermeerdering en de eventuele intactheid van een al dan niet aanwezige archeologische site (hoofdstuk 6). Hieruit vloeit een advies omtrent eventuele vervolgstappen die genomen moeten worden.

3.2. Rapportage en afbeeldingen

De indeling in hoofdstukken is reeds eerder beschreven. Wat betreft de afbeeldingen die in deze archeologienota zijn opgenomen, geldt dat zij alle zijn afgebeeld op klein formaat omwille van de opmaak van de tekst.

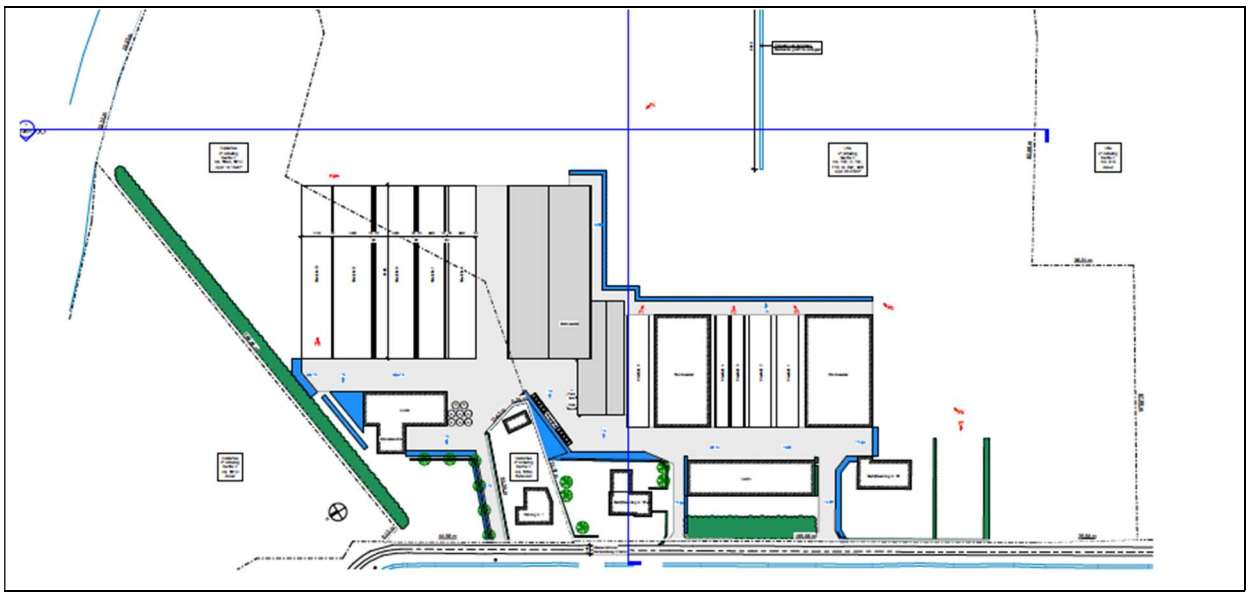
De kaarten die gemaakt zijn op basis van de beschikbare bodemkaarten, luchtfoto’s en CAI zijn zoveel mogelijk op eenzelfde schaal vervaardigd (zie ook figurenlijst). Omwille van de duidelijkheid (vb. situeren van het plangebied ten opzichte van de omringende omgeving) kan hiervan afgeweken zijn. Historische kaarten zijn op een andere schaal gemaakt om zo ook zicht te geven op een groter gebied, of juist in te zoomen op details.

De in deze archeologienota opgenomen informatie en plannen zijn vermeld met toezegging van de opdrachtgever. De aangemaakte kaarten vallen allemaal onder copyright van LAReS bvba tenzij anders vermeld en werden gemaakt op 7 oktober 2026.

4. Beschrijving van de geplande werkzaamheden

4.1. Bestaande toestand

Het plangebied omvat elf percelen met een totale oppervlakte van 98.953 m². Het terrein kent momenteel een gemengd gebruik, waarbij de bebouwing en bijhorende infrastructuur voornamelijk geconcentreerd zijn in de westelijke helft van het plangebied. Binnen deze zone bevinden zich drie woningen, twee loodsen, drie veestallen en tien sleufsilo's. Deze bebouwde zone sluit in het westen aan op de Wespedongen en vormt het meest intensief ingerichte gedeelte van het terrein. De oostelijke helft van het plangebied heeft een overwegend open karakter en bestaat hoofdzakelijk uit grasland. Aan de oostzijde wordt het plangebied begrensd door de rivier de Aa, die een duidelijke landschappelijke begrenzing vormt. (Figuur 2).

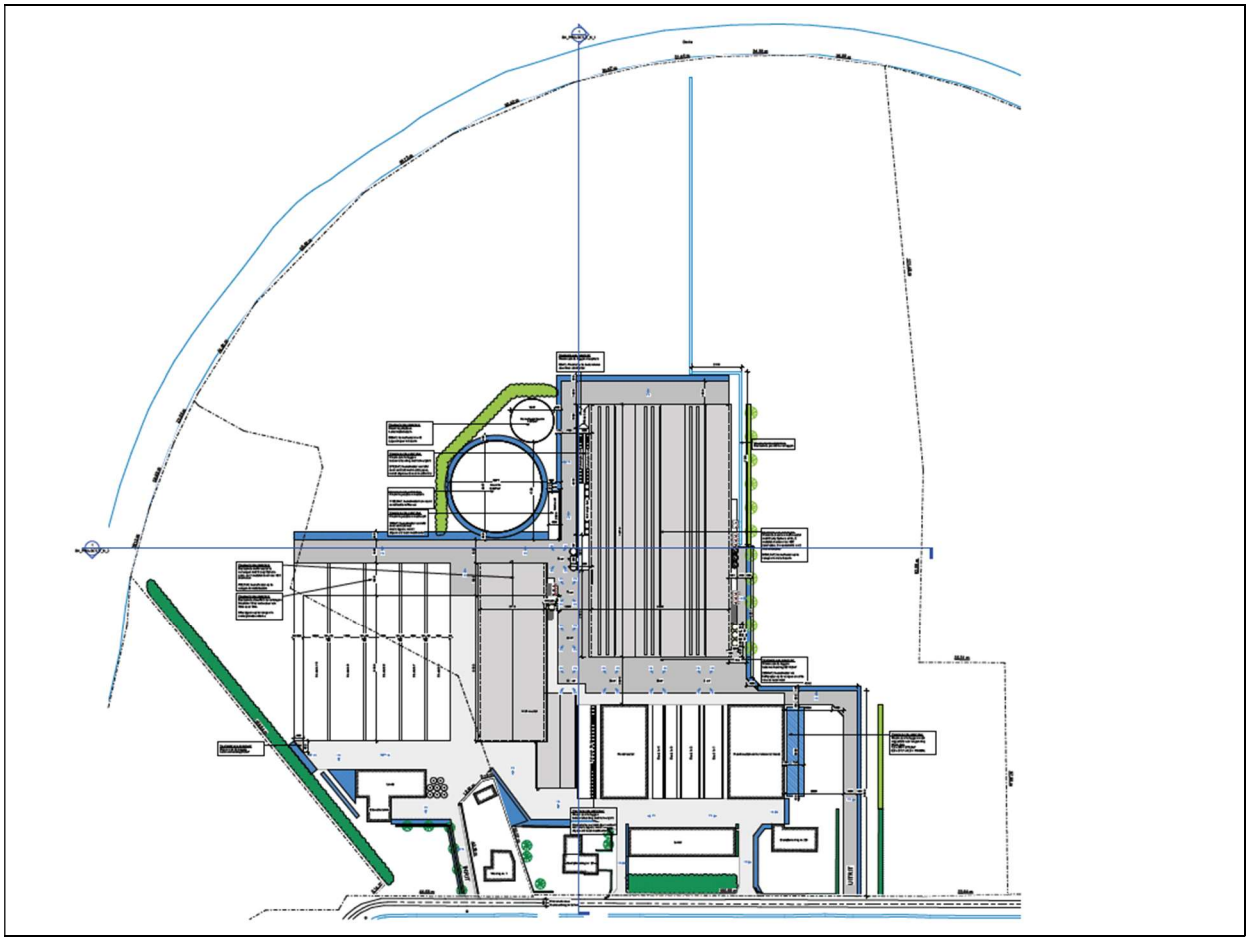

Figuur 2. Inplantingsplan bestaande toestand. *©opdrachtgever*

4.2. Nieuwe toestand

De opdrachtgever plant verschillende ingrepen binnen het plangebied in functie van de uitbreiding en verdere optimalisatie van het bestaande landbouwbedrijf. De voornaamste ingreep betreft de bouw van een nieuwe melkveestal met een oppervlakte van ca. 6.464,1 m². De nieuwe stal wordt gedeeltelijk voorzien van ondergrondse mestkelders, waarvoor de bodem tot ca. 2,00 m onder het maaiveld wordt uitgegraven (Figuur 5). Buiten deze mestkelders bestaat de vloeropbouw hoofdzakelijk uit een gewapende betonplaat op PE-folie en volle grond, waardoor de bodemingreep hier beperkter is. Daarnaast wordt de bestaande melkveestal uitgebreid met ca. 403,7 m². Ook binnen deze uitbreiding wordt een ondergrondse mestkelder voorzien, waarvoor eveneens een uitgraving tot ca. 2,00 m onder het maaiveld noodzakelijk is (Figuur 4). De overige delen worden voorzien van een gewapende betonplaat. Een bestaande rundveestal wordt bovendien omgevormd tot loods.

Ook de bestaande opslaginfrastructuur wordt aangepast. Vijf bestaande sleufsilo's worden verlengd en sleufsilo 10 wordt verbreed van 10 naar 14 m. De silosappen worden hierbij opgevangen in een ondergrondse cisterne. Verder wordt een nieuwe mestsilo aangelegd met een oppervlakte van ca. 1.180,5 m² en een inhoud van 5.997 m³. Daarnaast wordt een nieuwe mestvaalt met een oppervlakte van 100 m² voorzien. Het hemelwater dat ter hoogte van de mestvaalt in contact komt met mestsappen, wordt afgevoerd naar de mestkelder.

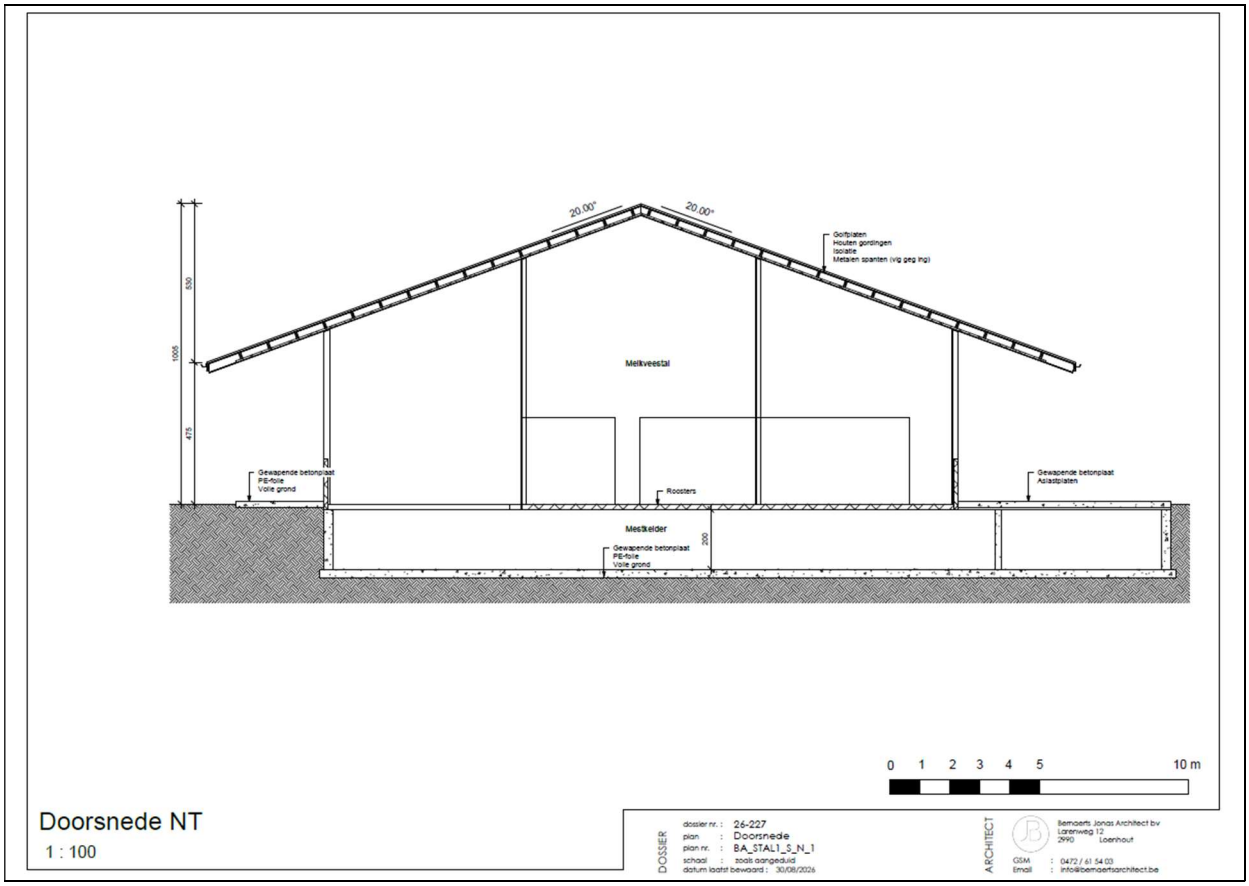

Figuur 3. Inplantingsplan nieuwe toestand. *©opdrachtgever*

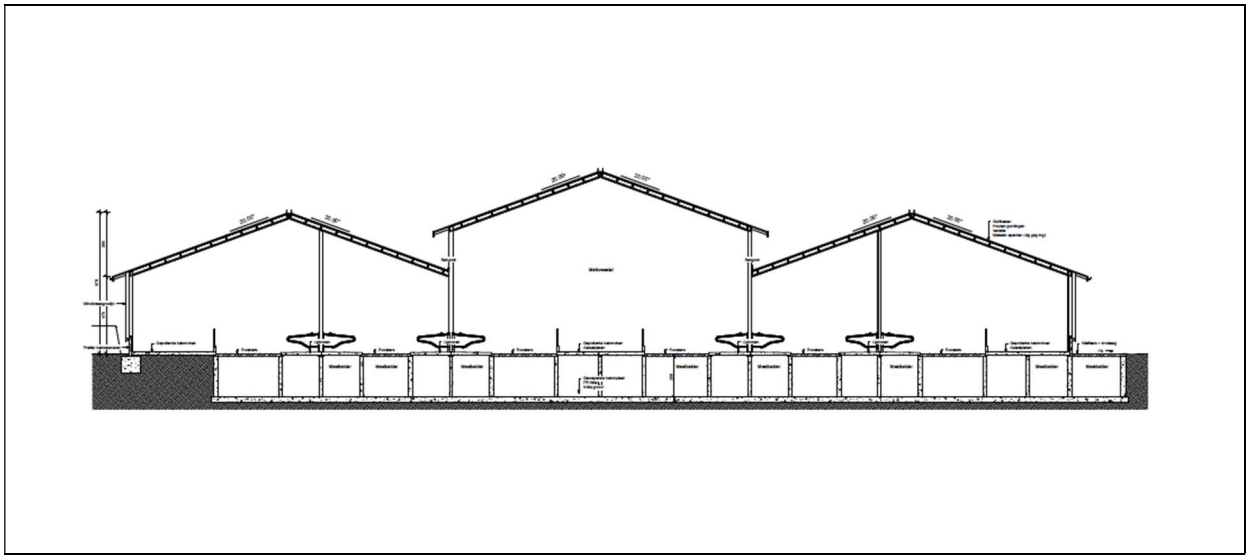
In het kader van de waterhuishouding wordt een nieuw hemelwaterbassin aangelegd met een oppervlakte van ca. 268 m² en een inhoud van 1.092 m³. Daarnaast wordt een wadi met een oppervlakte van ca. 273,6 m² voorzien. Deze wordt ca. 30 cm diep uitgegraven en heeft een buffervolume van ongeveer 78.039 liter. Ook wordt de bestaande gracht binnen het plangebied verlegd, waarvoor een nieuw grachttracé zal worden uitgegraven.

Verder worden verschillende nieuwe betonverhardingen aangelegd, onder meer rondom de nieuwe bedrijfsinfrastructuur en ter hoogte van de kalveriglo's. De grootste voorziene betonverharding heeft een oppervlakte van ca. 5.214,5 m². Een deel van het hemelwater dat op deze verharding terechtkomt, wordt via kolkputjes opgevangen en naar de wadi afgevoerd. Daarnaast wordt een nieuwe wasplaats van 60 m² aangelegd, waarbij het afvalwater via een KWS-afscheider wordt behandeld.

De geplande ontwikkeling omvat bijgevolg omvangrijke bodemingrepen verspreid over verschillende delen van het plangebied. Vooral de bouw en uitbreiding van de melkveestallen, met mestkelders tot ca. 2,00 m onder het maaiveld, en de aanleg van de mestsilo, het hemelwaterbassin en de overige infrastructuur kunnen een aanzienlijke impact hebben op het eventueel aanwezige archeologische bodemarchief. Voor de overige constructies wordt op de aangeleverde plannen niet steeds een exacte uitgravingsdiepte vermeld (Figuur 3, Figuur 4 en Figuur 5).

Figuur 4. Doorsnede nieuwe toestand van reeds bestaande melkveestal. ©opdrachtgever

Figuur 5. Doorsnede nieuwe melkveestal. ©opdrachtgever

5. Archeologisch bureauonderzoek

In dit hoofdstuk wordt verslag uitgebracht van het bureauonderzoek naar de archeologische en historische kennis over het plangebied (*assessment*-rapport). De hierbij gehanteerde methoden, technieken en criteria zijn beschreven in hoofdstuk 3.

5.1. Archeologische voorkennis

Er is nog geen archeologisch onderzoek in welke vorm dan ook uitgevoerd binnen de grenzen van het plangebied. Deze bureaustudie is met andere woorden het eerste onderzoek dat voor deze locatie wordt uitgevoerd. Buiten de grenzen van het plangebied zijn op verschillende locaties al archeologisch onderzoek uitgevoerd. Deze worden beschreven in paragraaf 5.6.

5.2. Historische bronnen

Voor het historisch onderzoek is gebruik gemaakt van de gegevens uit de inventaris onroerend erfgoed, heemkundige literatuur online en de website van gemeente Lille.

5.2.1. Regionale geschiedenis

Over de vroegste bewoningsgeschiedenis van de regio is slechts beperkte informatie beschikbaar. Enkele sporadische archeologische vondsten wijzen op menselijke aanwezigheid tijdens zowel de prehistorie als de Romeinse periode, maar laten niet toe om voor deze perioden een gedetailleerd beeld van de lokale bewoning en landschapsontwikkeling te reconstrueren. Vanaf de tweede helft van de 1e eeuw v.Chr. kwam de regio, na de Romeinse veroveringen in Gallië, onder Romeins gezag te staan. De streek maakte vervolgens gedurende meerdere eeuwen deel uit van het Romeinse Rijk. In de loop van de 4e eeuw na Chr. nam de Romeinse controle over het gebied geleidelijk af. Omstreeks 358 na Chr. werden de Salische Franken door keizer Julianus als foederati binnen het Romeinse Rijk toegelaten en vestigden zij zich onder meer in Taxandria.

Tijdens de 5e en 6e eeuw kwam de regio onder invloed van de Merovingische machthebbers. Onder Childerik en vervolgens zijn zoon Clovis breidden de Franken hun machtsgebied vanuit het noorden verder uit over grote delen van het voormalige Gallië. Vanaf het midden van de 8e eeuw maakte het gebied deel uit van het Karolingische Rijk. Na de opdeling van dit rijk in 843 wisselde de regio meermaals van politieke invloedssfeer en behoorde zij achtereenvolgens tot Lotharingen, West-Francië en Oost-Francië. Tussen het einde van de 9e en het begin van de 10e eeuw maakte het gebied opnieuw deel uit van het koninkrijk Lotharingen.

Na de opname van Lotharingen in het Heilige Roomse Rijk werd het gebied bestuurlijk verder opgedeeld. Een van de territoriale eenheden die hieruit voortkwam, was het markgraafschap Antwerpen, dat zich uitstrekte over delen van de huidige provincie Antwerpen en Noord-Brabant. Tijdens de Karolingische periode bevond de huidige gemeente zich vermoedelijk in de overgangszone tussen de gouwen Rien en

Taxandria. Een eenduidige toewijzing aan een van beide gouwen is op basis van de beschikbare gegevens echter niet mogelijk. In de daaropvolgende periode maakte de streek deel uit van het markgraafschap Antwerpen. In 1106 werd dit gebied onder Godfried I definitief bij Brabant gevoegd.[1]

De oudste bekende vermelding van Lille dateert uit 1123. De plaatsnaam zou vermoedelijk verwijzen naar een lindebosje dat gelegen was op een hoger gelegen zandgrond. Tijdens de middeleeuwen maakte Lille deel uit van het Land van Turnhout, dat op zijn beurt tot het hertogdom Brabant behoorde.

In de loop van de late middeleeuwen kwamen verschillende heerlijke rechten en goederen binnen Lille in handen van uiteenlopende adellijke personen en instellingen. In 1445 schonk Filips de Goede de rechten op de goederen van het hertogelijke domein te Lille in leen aan zijn secretaris Ambrosius de Dynter. In 1495 gingen deze rechten over op zijn zonen Niklaas en Ambrosius. Daarnaast waren binnen Lille nog andere lenen aanwezig. Zo bezat Margaretha van Lille vanaf 1440 bepaalde leenrechten, die vanaf 1468 in handen kwamen van Gabriël Triapan. Ook het Sint-Gummaruskapittel verwierf er in 1457 een heerlijk laathof. In 1559 werd de heerlijkheid Lille verpand aan Gaspar Schetz. Hiermee verkreeg hij de hoge, middelbare en lage rechtspraak binnen het gebied. In de daaropvolgende eeuwen wisselde de heerlijkheid verschillende keren van eigenaar. Onder meer Jan de Proost, het huis Brandenburg, de hertog van Sylva Tarouca en de graven de Pestre worden als latere bezitters vermeld.

Ook op kerkelijk vlak kende Lille een geleidelijke ontwikkeling. Aanvankelijk ressorteerde het dorp onder de parochie Vorselaar. In 1123 schonk Burchard, bisschop van Kamerijk, zowel Vorselaar als Lille aan het kapittel van de kathedraal van Kamerijk. Deze afhankelijkheid bleef gedurende een groot deel van de middeleeuwen bestaan. Pas in 1567 werd Lille een zelfstandige parochie.

Tijdens de 19e eeuw veranderde het economische karakter van Lille geleidelijk. Omstreeks het midden van die eeuw waren er onder meer een kaarsenfabriek en twee brouwerijen aanwezig. Rond 1900 bleef de landbouw een belangrijke economische activiteit, terwijl de vervaardiging van klompen als huisnijverheid werd beoefend. In een latere fase ontwikkelde Lille zich daarnaast tot een centrum voor de diamantnijverheid.[2]

5.2.2. Geschiedenis Poederlee[3]

Poederlee kende een afwijkende bestuurlijke ontwikkeling ten opzichte van de omliggende dorpen. Het maakte geen deel uit van het Land van Turnhout, maar vormde een afzonderlijke volle heerlijkheid. De oudste bekende vermelding van een lokale heer dateert uit oktober 1209, wanneer een zekere Walterus de Puderla in de historische bronnen wordt genoemd. De heren van Poederlee verbleven aanvankelijk

[1] https://www.lille.be/geschiedenis
[2] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14420
[3] https://www.lille.be/geschiedenis

in een houten kasteelhoeve nabij de Aa. Verder stroomafwaarts bevonden zich een watermolen en een mottekasteel, dat hoofdzakelijk uit hout en aarde was opgetrokken.

De familie Van Poederlee behield de heerlijkheid tot omstreeks 1390 en onderhield nauwe banden met de hertogen van Brabant. Daarnaast bezat het geslacht bepaalde rechten in Gierle. Omstreeks het einde van de 14e eeuw kwam de heerlijkheid in handen van de familie Van Vriesele. Jan van Vriesele en zijn zoon Wouter worden in verband gebracht met de bouw van de Heggekapel tijdens de eerste helft van de 15e eeuw.

Door een huwelijk kwam Poederlee in 1459 vervolgens in het bezit van de familie Van Brimeu. In 1536 werd het hof van Poederlee door een zware brand getroffen, waarbij niet alleen de gebouwen maar ook het aanwezige archief verloren gingen. Na deze brand bleef op de locatie voornamelijk een grote pachthoeve bestaan. Ook deze hoeve werd in 1822 door brand vernield en nadien niet meer heropgebouwd. De heren van Poederlee resideerden vanaf de 16de eeuw niet langer permanent in het dorp.

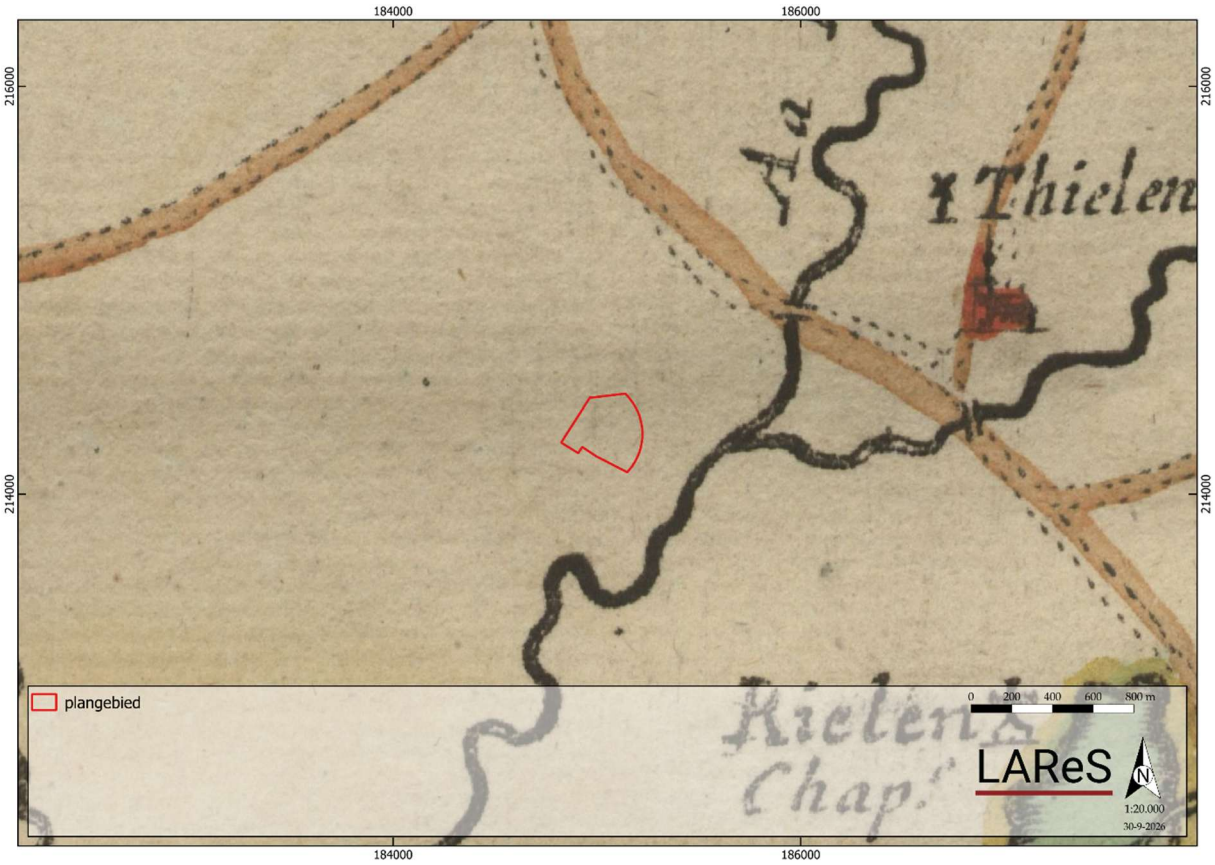
In het begin van de 17de eeuw kwam de heerlijkheid gedurende bijna drie decennia in handen van Philippe Snoij. Zijn erfgename Walburga Snoij huwde vervolgens met Philippe van Steenhuys, heer van Hers en kanselier van Brabant. In 1653 werd Poederlee verheven tot baronie. Tijdens de 18e eeuw kwam de heerlijkheid uiteindelijk in handen van de familie d'Olmen de Poederlee, die haar positie behield tot de bestuurlijke hervormingen tijdens de Franse periode. De adellijke titel van baron van Poederlee bleef binnen deze familie nog bestaan tot het geslacht in 1928 uitstierf.

5.3. Cartografische bronnen

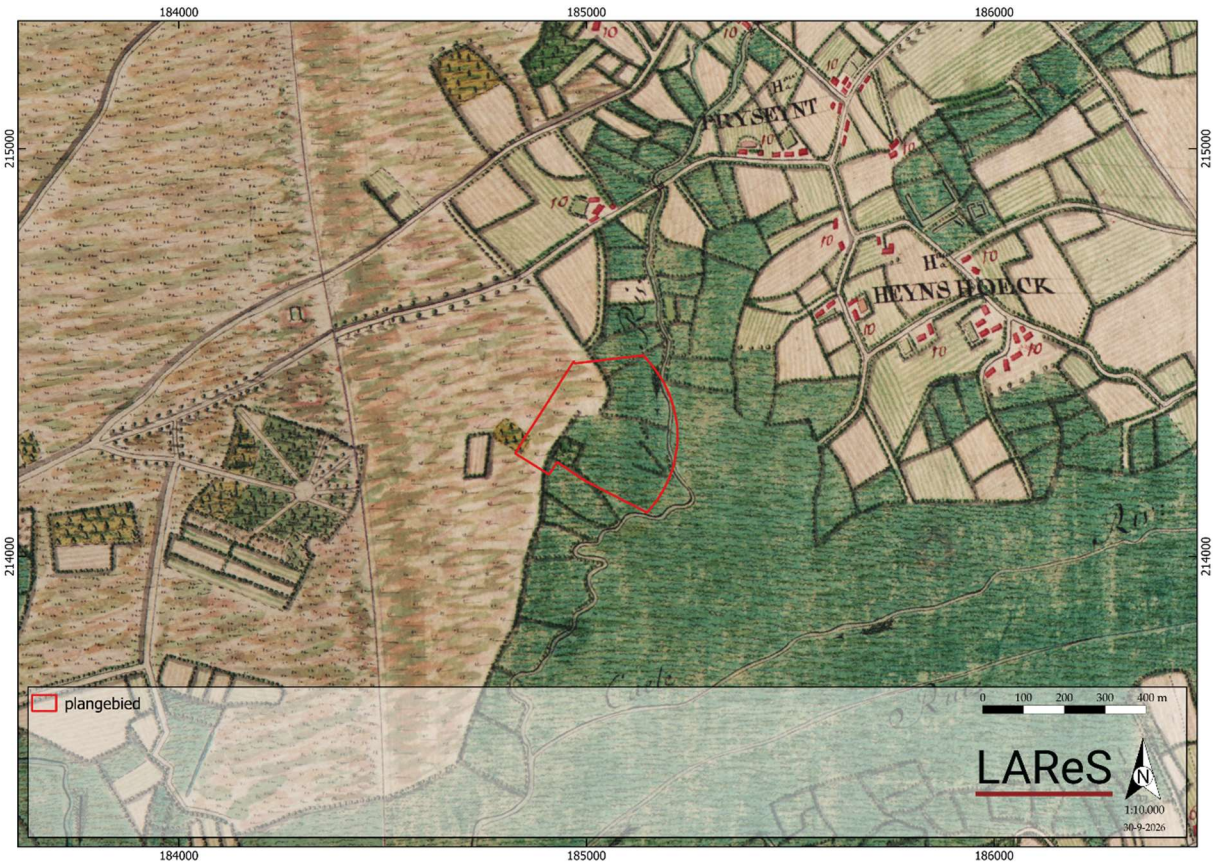
Voor dit gedeelte van het onderzoek zijn de kaarten van Frickx, van de graaf De Ferraris, de Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart gebruikt. De topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw is voor dit plangebied niet beschikbaar.[4] Er zijn in dit kader ook recente topografische kaarten bekeken.

Het plangebied bevindt zich ten oosten van de historische dorpskern van Lille en ten westen van de historische dorpskern van Tielen. Aan de oostzijde wordt het plangebied begrensd door de Aa, een zijrivier van de Kleine Nete. De Frickxkaart (Figuur 6) biedt slechts beperkte informatie over de historische inrichting van het plangebied en zijn directe omgeving. Door het algemene en weinig gedetailleerde karakter van de kaart kunnen geen concrete uitspraken worden gedaan over het toenmalige landgebruik of de eventuele aanwezigheid van bebouwing binnen het plangebied. Bovendien laat de kaart zich moeilijk nauwkeurig georefereren, waardoor de exacte ligging van het plangebied op deze historische kaart niet met zekerheid kan worden bepaald.

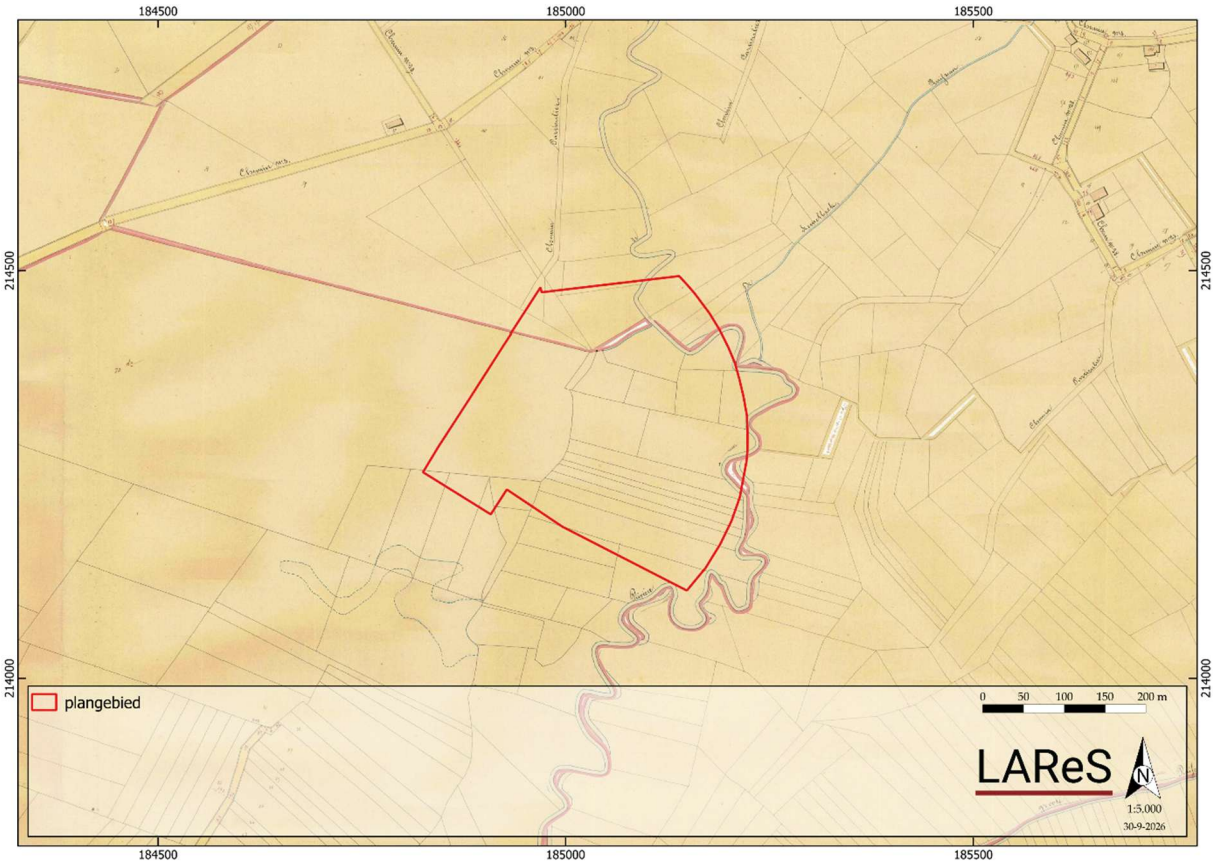
[4] Alle gebruikte kaarten en luchtfoto's kunnen online geraadpleegd worden op http://www.geopunt.be. Dit zal niet elke keer herhaald worden bij de desbetreffende kaartbeschrijving.

Figuur 6. Uitsnede uit de Frickxkaart (1712).

Figuur 7. Uitsnede uit de Ferrariskaart (1771-1778).

Figuur 8. Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (1841).

Figuur 9. Uitsnede uit de Vandermaelenkaart (1846-1854).

De Ferrariskaart (1771-1778) kan ter hoogte van het plangebied duidelijk en relatief nauwkeurig worden gesitueerd (Figuur 7). Uit de kaart blijkt dat het plangebied in deze periode volledig onbebouwd was. De westelijke helft maakte deel uit van een uitgestrekt heidegebied, terwijl de oostelijke helft voornamelijk als grasland in gebruik was. Langs de oostelijke grens van het plangebied is de Aa duidelijk herkenbaar. De rivier vertoonde in deze periode een sterk meanderend verloop.

Ongeveer driekwart eeuw later werd de Atlas der Buurtwegen (1841) opgesteld (Figuur 8). Deze kaart toont ter hoogte van het plangebied een situatie die grotendeels overeenkomt met deze op de Ferrariskaart. Het terrein wordt nog steeds volledig onbebouwd weergegeven en ook wegen of andere infrastructuur zijn binnen het plangebied niet afgebeeld. Er lijken zich in deze periode dan ook geen belangrijke wijzigingen in de inrichting van het terrein te hebben voorgedaan.

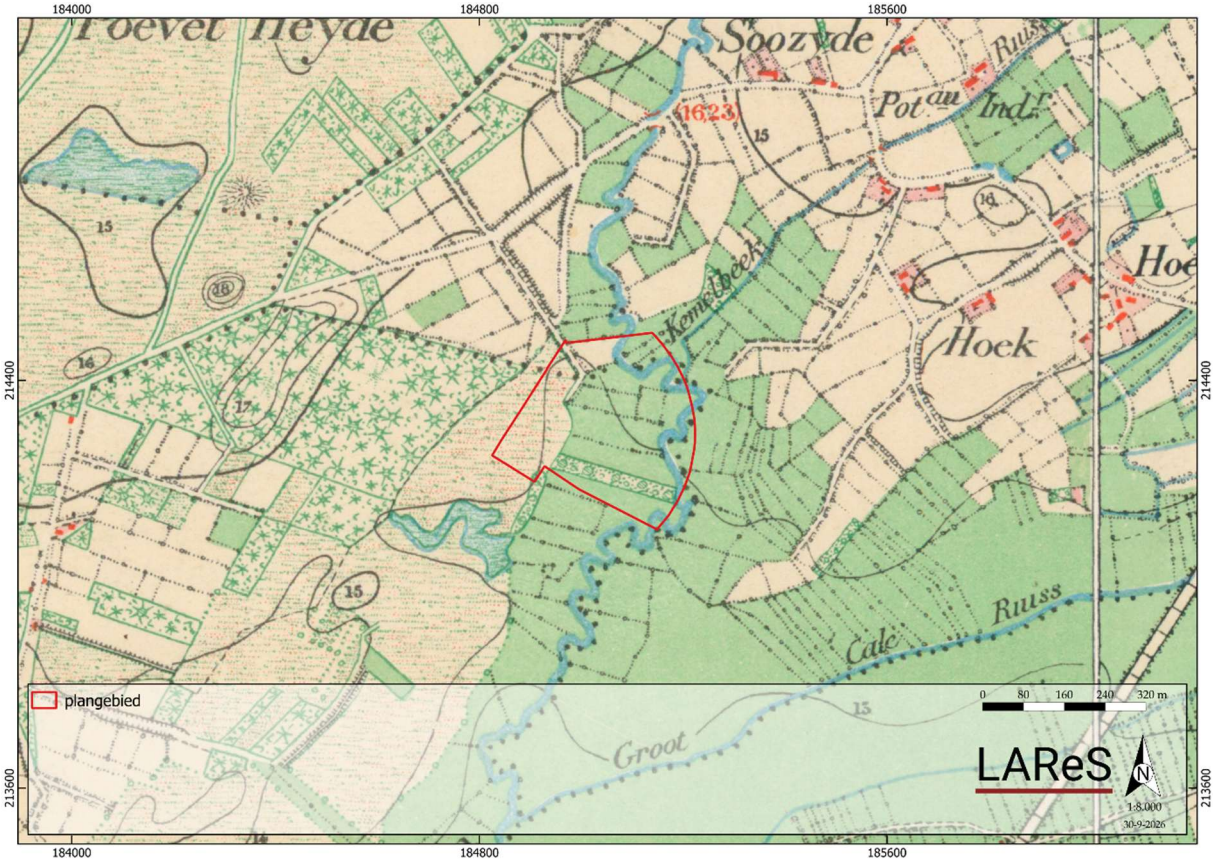
De Vandermaelenkaart (1846-1854) vertoont geen wezenlijk ander beeld dan de Atlas der Buurtwegen en de Ferrariskaart (Figuur 9). Het plangebied wordt nog steeds volledig onbebouwd weergegeven. Het westelijke gedeelte wordt aangeduid als heidegebied ('br'), terwijl het oostelijke gedeelte voornamelijk uit weiland bestaat. In het zuiden van het plangebied wordt daarnaast een beperkte zone als zandgrond ('s') gekarteerd. Ten oosten van het plangebied is het sterk meanderende verloop van de Aa duidelijk zichtbaar. De rivier vormt hier de grens tussen Poederlee en Tielen, waarbij deze grens op de kaart wordt aangeduid met de vermelding 'Borne'.

De hierboven besproken historische kaarten tonen een hoge mate van continuïteit in en rond het plangebied vanaf de tweede helft van de 18e eeuw tot het einde van de 19e eeuw. Elke historische kaart karteert heide en weiland binnen het plangebied.

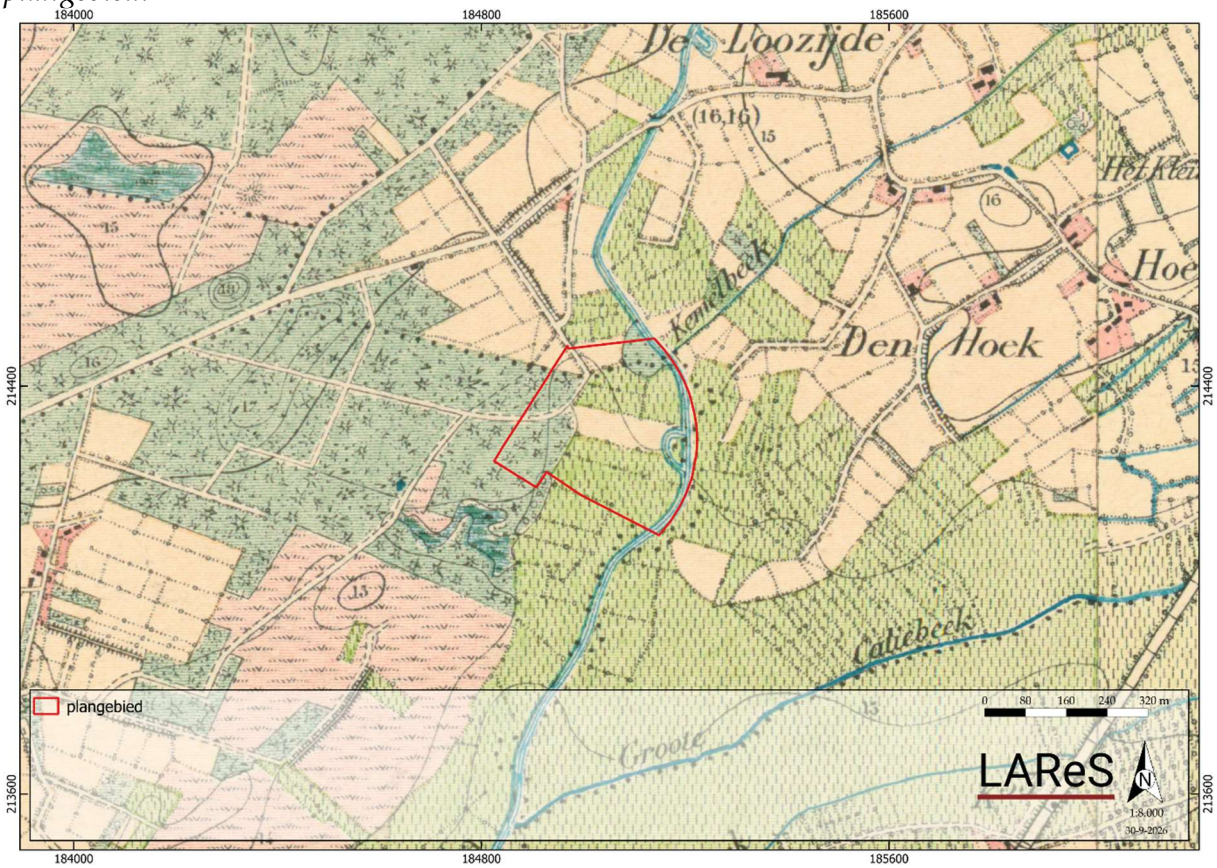
Afsluitend werden enkele topografische kaarten bestudeerd. Aangezien het landschap en het landgebruik vanaf het einde van de 19e en het begin van de 20e eeuw verschillende veranderingen ondergingen, worden drie topografische kaarten afzonderlijk besproken.[5] De topografische kaart van België uit 1873 (Figuur 10) toont het plangebied nog steeds als volledig onbebouwd. Binnen het terrein zijn verschillende vormen van landgebruik herkenbaar. Het westelijke gedeelte bestaat nog steeds hoofdzakelijk uit heide, terwijl het oostelijke gedeelte voornamelijk als weiland wordt weergegeven. Binnen deze oostelijke zone bevindt zich tevens een perceel dat op de kaart als hakhout wordt aangeduid.

De topografische kaart van België uit 1904 (Figuur 11) toont voor het eerst een weg die door het noordwestelijke gedeelte van het plangebied loopt. Het terrein is op dat moment nog steeds hoofdzakelijk in gebruik als heide en weiland en blijft volledig onbebouwd. Ten opzichte van de oudere kaarten is ook een verandering zichtbaar in het verloop van de Aa. De rivier is tegen deze periode reeds gedeeltelijk rechtgetrokken, hoewel delen van het oorspronkelijke meanderende verloop nog herkenbaar zijn.

[5] Voor het meest complete overzicht aan gegeorefereerde topokaarten voor het plangebied zie www.cartesius.be.

Figuur 10. Uitsnede uit de topografische kaart van België van 1873 met aanduiding van het plangebied.

Figuur 11. Uitsnede uit de topografische kaart van België van 1904 met aanduiding van het plangebied.

De topografische kaart van België uit 1939 (Figuur 12) toont verschillende wegen die het plangebied doorkruisen. Met uitzondering tot de Wespedongen zijn deze wegen zijn tegenwoordig niet meer aanwezig. Ook het verloop van de Aa is ten opzichte van de oudere kaarten duidelijk gewijzigd. Het oorspronkelijke meanderende karakter van de rivier is volledig verdwenen en de Aa volgt een relatief rechtgetrokken tracé. De huidige oostelijke perceelsgrens komt overeen met de situatie op deze kaart, waarbij de Aa de begrenzing van het plangebied vormt. Binnen het plangebied komen verschillende vormen van landgebruik voor, waaronder akkerland en weiland, evenals enkele zones met bomen. Bebouwing is op dat moment nog niet aanwezig.

Figuur 12. Uitsnede uit de topografische kaart van België van 1939 met aanduiding van het plangebied.

5.4. Luchtfotografie

Ter aanvulling van de 18e- tot 20e-eeuwse historische kaarten zijn ook recentere luchtfoto's uit verschillende jaartallen bekeken. De luchtfoto uit 1971 (Figuur 13) is zeer grofkorrelig maar toont wel aan dat het plangebied in gebruik is als akker- en weiland. Bebouwing is niet aanwezig.
De luchtfoto uit de periode 1979-1990 (Figuur 14) toont voor het eerst bebouwing in het westelijke gedeelte van het plangebied. Deze bebouwing lijkt verband te houden met het agrarische gebruik van het terrein en betreft mogelijk een veestal of opslaggebouw. Daarnaast is centraal binnen het plangebied een onverharde weg zichtbaar met een noord-zuidoriëntatie, die het terrein in deze richting doorkruist.

Figuur 13. Uitsnede van de luchtfoto uit 1971.

Figuur 14. Uitsnede van de luchtfoto uit 1979-1990.

Figuur 15. Uitsnede van de luchtfoto uit 2005-2007.

Figuur 16. Uitsnede van de luchtfoto uit 2022.

De luchtfoto uit de periode 2005-2007 (Figuur 15) toont een verdere ontwikkeling van de bebouwing binnen het westelijke gedeelte van het plangebied. Langs de Wespedongen zijn op dat moment de woningen met huisnummers 1 en 26 aanwezig. Daarnaast zijn binnen het terrein twee rundveestallen, een opslagplaats en een loods zichtbaar. Ten opzichte van de oudere luchtfoto's is de bebouwingsgraad binnen het plangebied hiermee duidelijk toegenomen. De bebouwing blijft hoofdzakelijk geconcentreerd langs de westelijke zijde van het terrein, in aansluiting op de Wespedongen. De eerder vermelde onverharde weg met noord-zuidoriëntatie is niet langer aanwezig. Het voormalige tracé van deze weg bevindt zich gedeeltelijk ter hoogte van de huidige bebouwing. De overgang tussen de bebouwde westelijke zone en de akker- en weilanden in het oosten volgt evenwel nog grotendeels het vroegere verloop van deze weg.

De recente luchtfoto uit 2022 (Figuur 16) zet de ontwikkeling die op de voorgaande luchtfoto's werd vastgesteld verder. Hoewel de algemene ruimtelijke indeling van het plangebied grotendeels behouden blijft, met de bebouwing voornamelijk geconcentreerd in het westen en akker- en weilanden in het oosten, is de bebouwingsgraad binnen het westelijke gedeelte aanzienlijk toegenomen. Langs de Wespedongen zijn op dat moment drie woningen aanwezig, met huisnummers 1, 26 en 28. Daarnaast is ook de agrarische bedrijfsinfrastructuur verder uitgebreid. Vooral in het noordwestelijke gedeelte van het plangebied is een duidelijke toename van de bebouwing zichtbaar. Hier werden ten opzichte van de oudere luchtfoto's een melkveestal, vijf sleufsilo's en een bijkomende loods opgericht. Hierdoor heeft het westelijke gedeelte van het plangebied een steeds intensiever bebouwd karakter gekregen. Het oostelijke gedeelte is daarentegen grotendeels gevrijwaard gebleven van bebouwing en wordt nog steeds hoofdzakelijk ingenomen door akker- en weiland.

5.5. Geo(morfo)logie en bodem

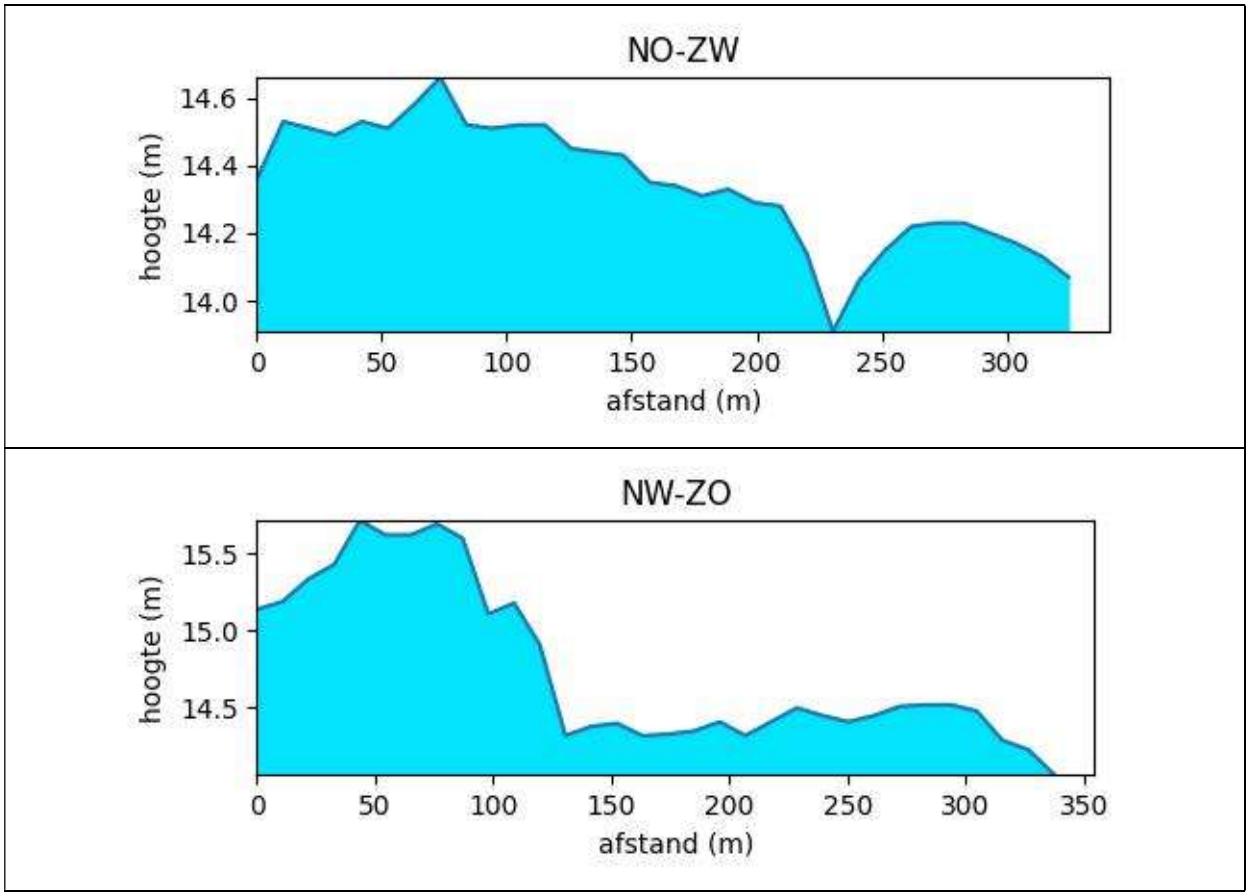
Om de geomorfologie en de bodemopbouw van het plangebied te bestuderen, zijn de bodemkaart van Vlaanderen, de potentiële bodemerosiekaart, de bodembedekkingskaart en de tertiair en quartair geologische kaarten gebruikt.[6] Om te kijken hoe de landschappelijke hoogteligging van het plangebied is ten opzichte van een grotere omgeving en de relatie van het plangebied tot beek- en riviervalleien zich verhoudt is het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II bestudeerd.

Het plangebied vertoont een licht aflopend reliëf in zuidoostelijke richting. Het maaiveld daalt geleidelijk van ca. 15,1 m +TAW in het noordwesten tot ca. 14,1 m +TAW in het zuidoosten. Deze afhelling volgt de algemene richting naar de Aa, die langs de oostelijke grens van het plangebied stroomt en het laagste gedeelte van het omliggende landschap vormt. Ten noorden van het plangebied mondt de Kemelbeek uit in de Aa. Deze samenvloeiing bevindt zich op een afstand van ca. 50 m van het plangebied. Het terrein bevindt zich bijgevolg in een relatief laaggelegen landschappelijke context, in de onmiddellijke nabijheid van het beek- en riviersysteem

[6] Alle bodemkaarten kunnen gevonden worden op www.dov.vlaanderen.be.

van de Aa (Figuur 19).

Geomorfologisch gezien behoort het plangebied tot de depressie van de Schijns-Nete.[7] Dit is een overwegend laaggelegen gebied waar het reliëf zich doorgaans beneden 20 m +TAW situeert. Een uitzondering hierop vormt de Kempische Heuvelrug (Figuur 18), die zich verder ten zuidoosten van het plangebied uitstrekt en daar plaatselijk een hoogte van ca. 33 m +TAW bereikt.[8]

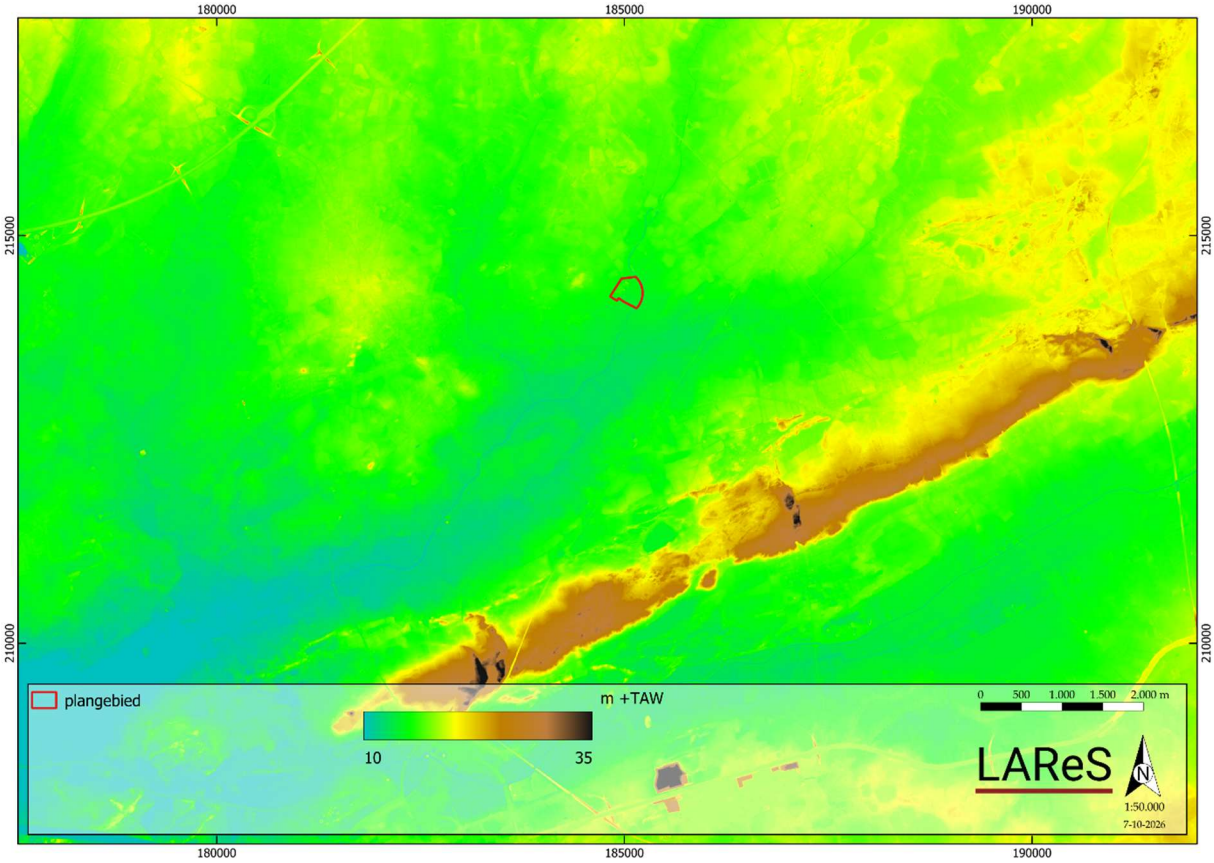
Figuur 17. Terreindoorsnede: boven NO-ZW; NW-ZO onder.

5.5.1. Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II

Het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (Figuur 19) wijst hetzelfde uit. Net zoals ook uit de historische kaarten bleek, blijkt hieruit dat het plangebied gelegen is ten westen van de Aa en ten zuiden van de Kemelbeek die ten oosten en ten noorden van het plangebied stromen. Binnen het plangebied loopt het terrein daardoor zacht af in zuidoostelijke richting van 15,1 m +TAW tot 14,1 m +TAW.

[7] De Moor en Pissart, 1992

[8] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/135373

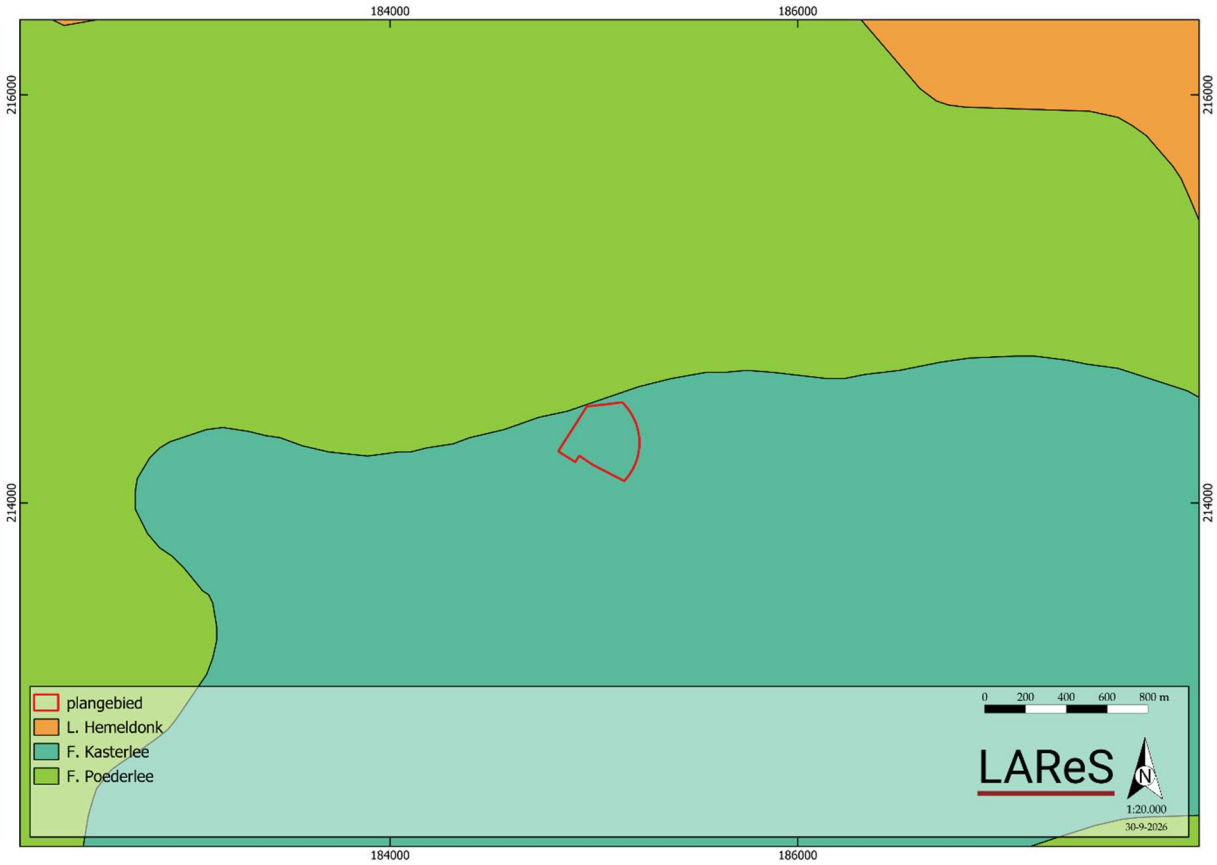
Figuur 18. Hoogteligging op het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II (1:50 000).

Figuur 19. Hoogteligging op het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II (1:3 000).

5.5.2. *Tertiair geologische kaart*

Volgens de tertiairgeologische kaart bevindt het plangebied zich ter hoogte van de Formatie van Kasterlee (Figuur 20). Deze Formatie bestaat hoofdzakelijk uit fijn zand met een laag tot matig glauconietgehalte, waardoor de afzettingen een grijze tot groene kleur vertonen. De formatie onderscheidt zich van de onderliggende Formatie van Diest voornamelijk door haar fijnere korrelgrootte. Met het bovenliggende Zand van Poederlee is het verschil in korrelgrootte beperkt; de grens tussen beide wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van de Hukkelberg-grindlaag aan de basis van het Zand van Poederlee. De Formatie van Kasterlee dateert uit het laat-mioceen en wordt onderverdeeld in de leden van Hallaar, Beerzel, Heist-op-den-Berg en Lichtaart.[9]

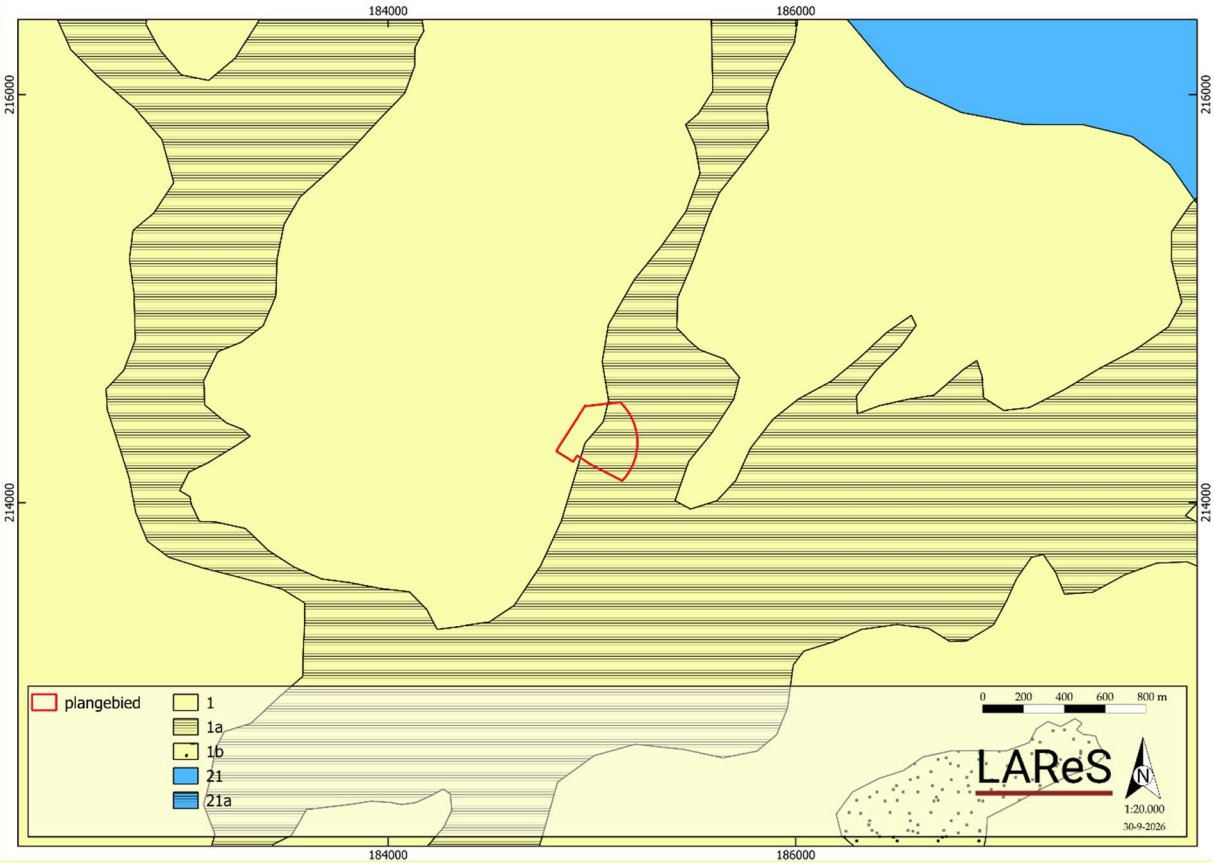
Figuur 20. Uitsnede van de tertiair geologische kaart.

5.5.3. *Quartair geologische kaart*

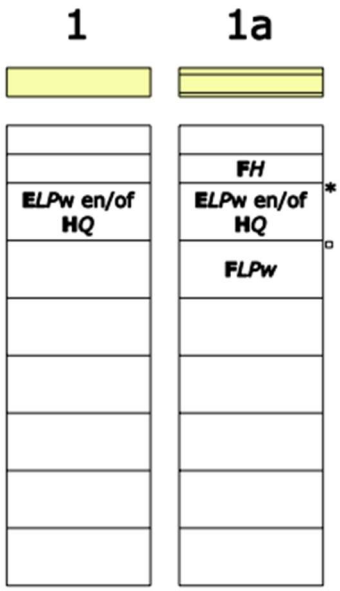
Volgens de quartairgeologische profieltypekaart (Figuur 21) komen binnen het plangebied de profieltypes 1 en 1a voor (Figuur 22). Profieltype 1 bestaat uit eolische afzettingen uit het weichseliaan en/of quartaire hellingsafzettingen. Profieltype 1a kent een gelijkaardige opbouw, maar wordt bijkomend gekenmerkt door fluviatiele afzettingen. Boven de eolische en/of hellingsafzettingen kunnen holocene fluviatiele sedimenten voorkomen, terwijl onderaan fluviatiele afzettingen uit het weichseliaan

[9] Verhaegen & Vandenberghe, 2023

aanwezig kunnen zijn. De aanwezigheid van deze fluviatiele afzettingen houdt verband met de ligging van het plangebied in de onmiddellijke omgeving van de Aa.

Figuur 21. Uitsnede van de quartair geologische kaart.

Figuur 22. Legende Quartairgeologische overzichtskaart van Vlaanderen 1:200.000. naar: Bogemans, 2005.

5.5.4. Bodemtype[10]

Volgens de Bodemkaart van België wordt het plangebied gekenmerkt door vier verschillende zand- en lemig-zandbodems, waarbij duidelijke verschillen in drainage voorkomen. Binnen en in de onmiddellijke omgeving van het plangebied worden de bodemtypes **Sepm**, **Sfpm, Zdg** en **Zcg** aangetroffen (Figuur 23).

Een Sepm-bodem is een natte lemig-zandbodem zonder duidelijke profielontwikkeling, die typisch voorkomt in laaggelegen depressies en beekvalleien. Het betreft een grondwaterbodem met een hoge grondwaterstand en een duidelijke reductiehorizont. Roestverschijnselen kunnen reeds voorkomen in het onderste gedeelte van de humeuze bovengrond, terwijl vanaf een diepte van ongeveer 100–120 cm een blauwgrijze reductiehorizont aanwezig is. De grondwaterstand bevindt zich tijdens de winter doorgaans op slechts 20–30 cm onder het maaiveld en zakt in de zomer tot ongeveer 100 cm diepte. Hierdoor zijn deze bodems permanent nat en kunnen ze tijdens de winter plaatselijk gedurende korte tijd overstromen. Vanwege deze natte omstandigheden zijn Sepm-bodems voornamelijk geschikt als weiland.

De Sfpm-bodem betreft een zeer natte lemig-zandbodem zonder profielontwikkeling en met een ijzerrijke bovengrond. Het gaat om een sterk hydromorfe bodem die voornamelijk voorkomt in laaggelegen depressies en valleilandschappen van de Kempen. Kenmerkend is de aanwezigheid van grondwater en een reductiehorizont die doorgaans begint op een diepte van 40 tot 80 cm. De bodem is permanent zeer nat, waarbij de grondwaterstand tijdens de winter tot aan het maaiveld kan reiken en zich tijdens de zomer doorgaans tussen 40 en 80 cm onder het maaiveld bevindt. Door deze hoge grondwaterstand zijn dergelijke bodems ongeschikt voor akker- en tuinbouw. Ze kunnen voornamelijk worden gebruikt als minderwaardige hooiweide en zijn eveneens geschikt voor bepaalde vormen van bosbouw, onder meer met populier, wilg en els.

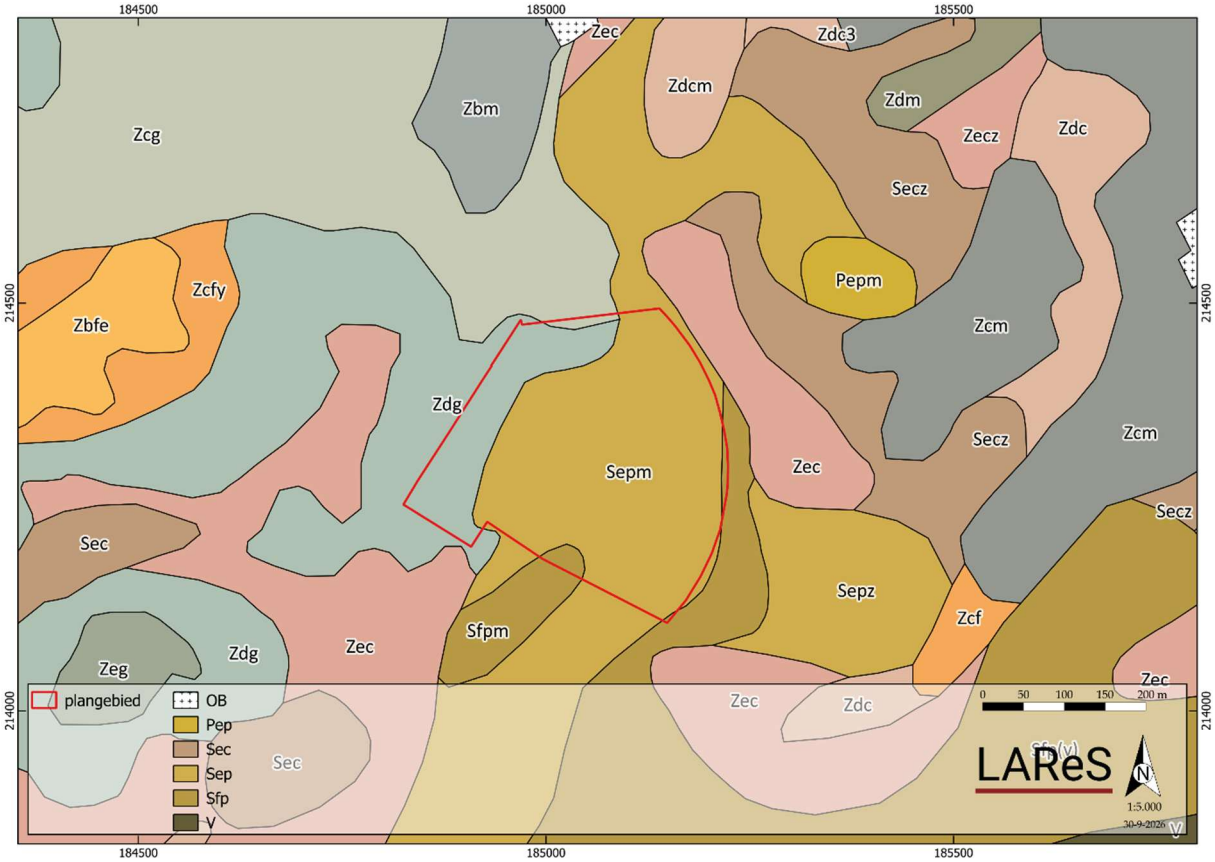
De Zdg-bodem is een matig natte zandbodem met een duidelijk ontwikkelde podzol B-horizont. Onder landbouwgebruik is doorgaans een bouwvoor van ca. 20–40 cm dik aanwezig. De podzol-B wordt gekenmerkt door een donkergrijze tot zwarte humusaanrijking, waaronder meestal een bruinere aanrijkingshorizont voorkomt. Roestverschijnselen beginnen doorgaans op een diepte van 40–60 cm. Bij glauconiethoudende bodems zijn deze minder uitgesproken en komen ze voor als diffuse bruinachtige vlekken tegen een olijfgroene achtergrond. De bodem kent over het algemeen een gunstige waterhuishouding tijdens de zomer, maar kan in de winter iets te nat zijn.

De Zcg-bodem betreft een matig droge zandbodem met een duidelijke humus- en/of ijzer-B-horizont. Het gaat om een podzolbodem met een grijze bovengrond waarvan de dikte kan variëren. De bouwvoor heeft doorgaans een relatief laag humusgehalte, hoewel bij langdurig landbouwgebruik een dikkere humeuze bovengrond kan

[10] Van Ranst & Sys 2000.

voorkomen. De B-horizont is goed ontwikkeld en kan in het onderste gedeelte sterk verkit zijn. Roestverschijnselen beginnen doorgaans op een diepte van 60 tot 90 cm. De waterhuishouding is gunstig tijdens de winter, maar in de zomer zijn deze zandgronden gevoelig voor uitdroging. Hierdoor zijn ze eerder marginaal geschikt voor akker- en weiland, met doorgaans lage landbouwopbrengsten. Het voornaamste bodemgebruik bestaat dan ook uit naaldhout en plaatselijk heide, waarbij bosbouw als de meest geschikte gebruiksvorm wordt beschouwd.

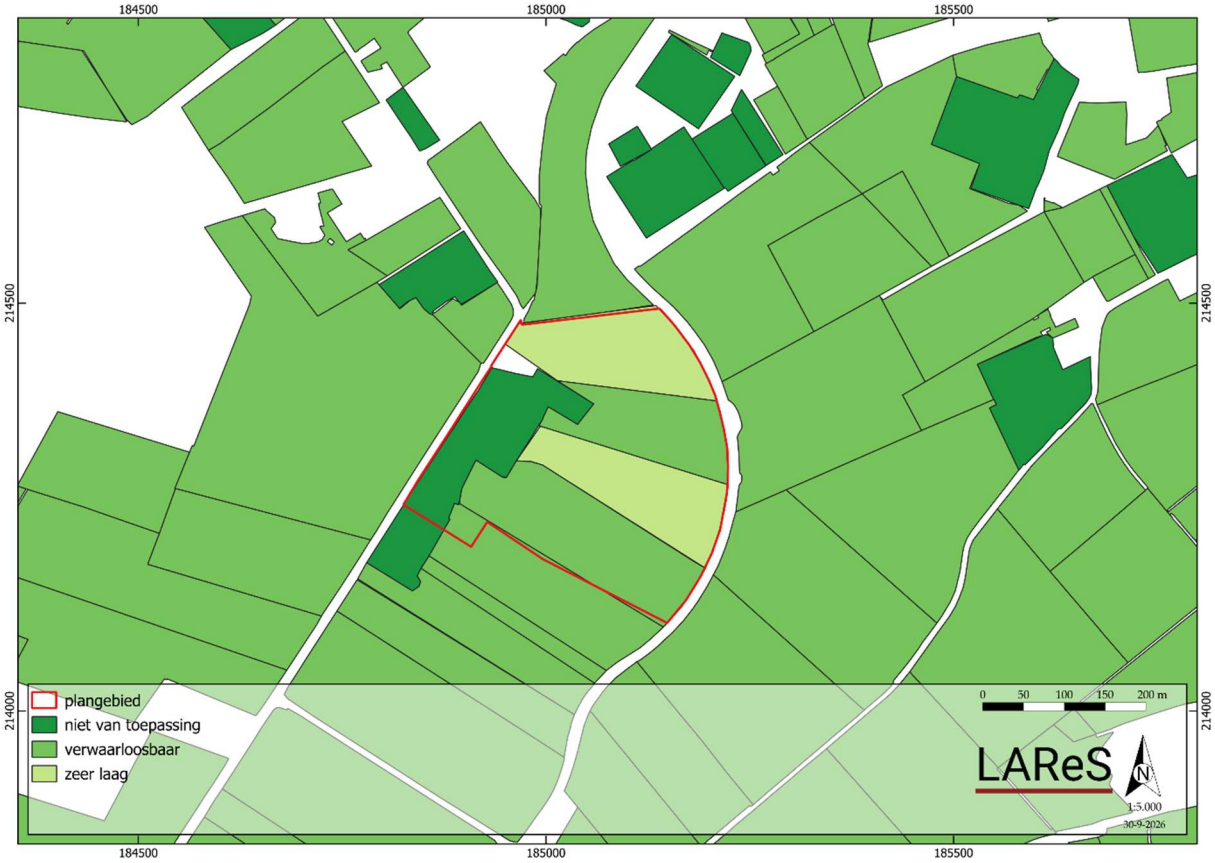
De variatie in drainage van deze bodems weerspiegelt het lokale reliëf en de ligging nabij de Aa. De nattere bodemtypes (Sepm en Sfpm) komen voornamelijk voor in de lager gelegen delen in de richting van de rivier, terwijl op de iets hoger gelegen delen in het westen van het plangebied beter gedraineerde zandbodems (Zdg en Zcg) aanwezig zijn.

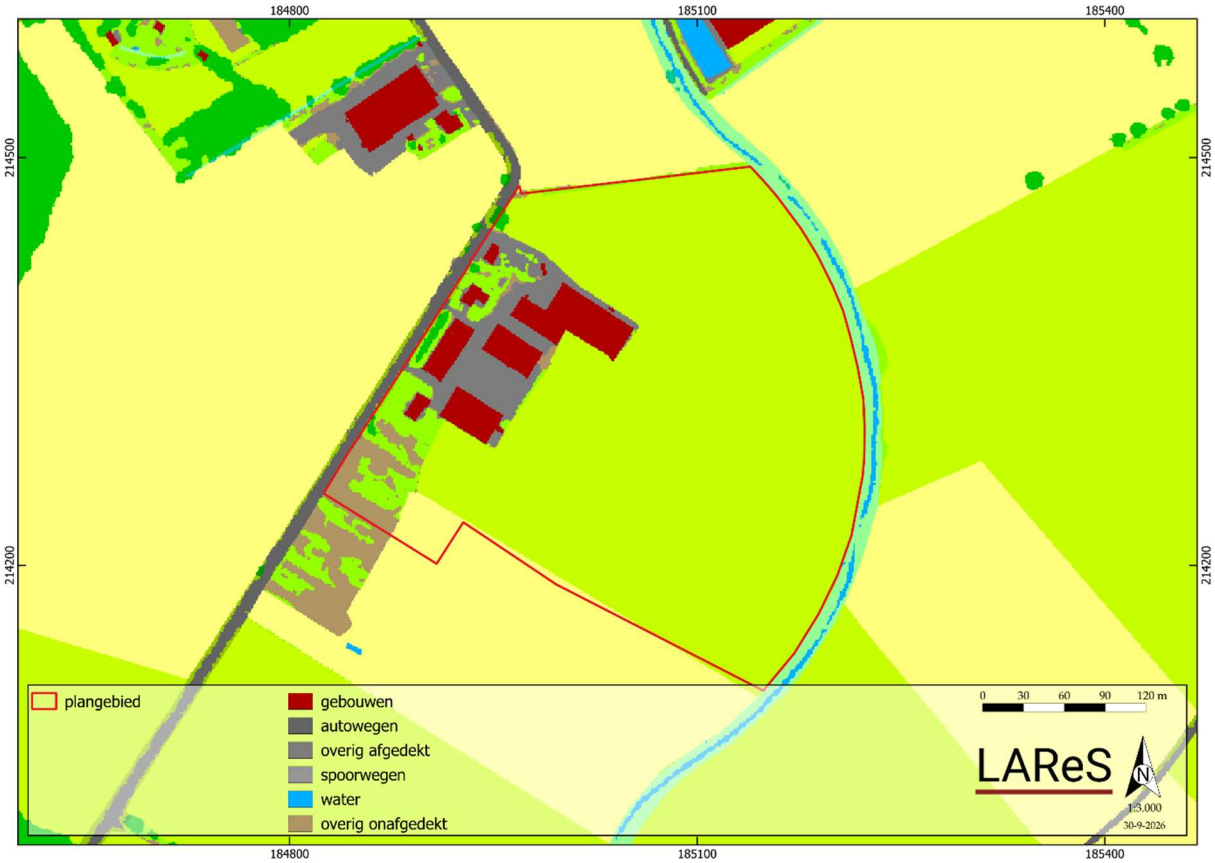
Figuur 23. Uitsnede van de bodemkaart.

5.5.5. Potentiële bodemerosie en bodembedekking

de potentiële bodemerosiekaart per perceel wordt de erosiegevoeligheid binnen het grootste deel van het plangebied als verwaarloosbaar beschouwd (Figuur 24). Ter hoogte van de bestaande bebouwing en verharding wordt de erosiegevoeligheid als niet van toepassing weergegeven. Zones met een zeer lage of hogere potentiële bodemerosie komen binnen het plangebied niet voor.

Figuur 24. Uitsnede van de potentiële bodemerosiekaart.

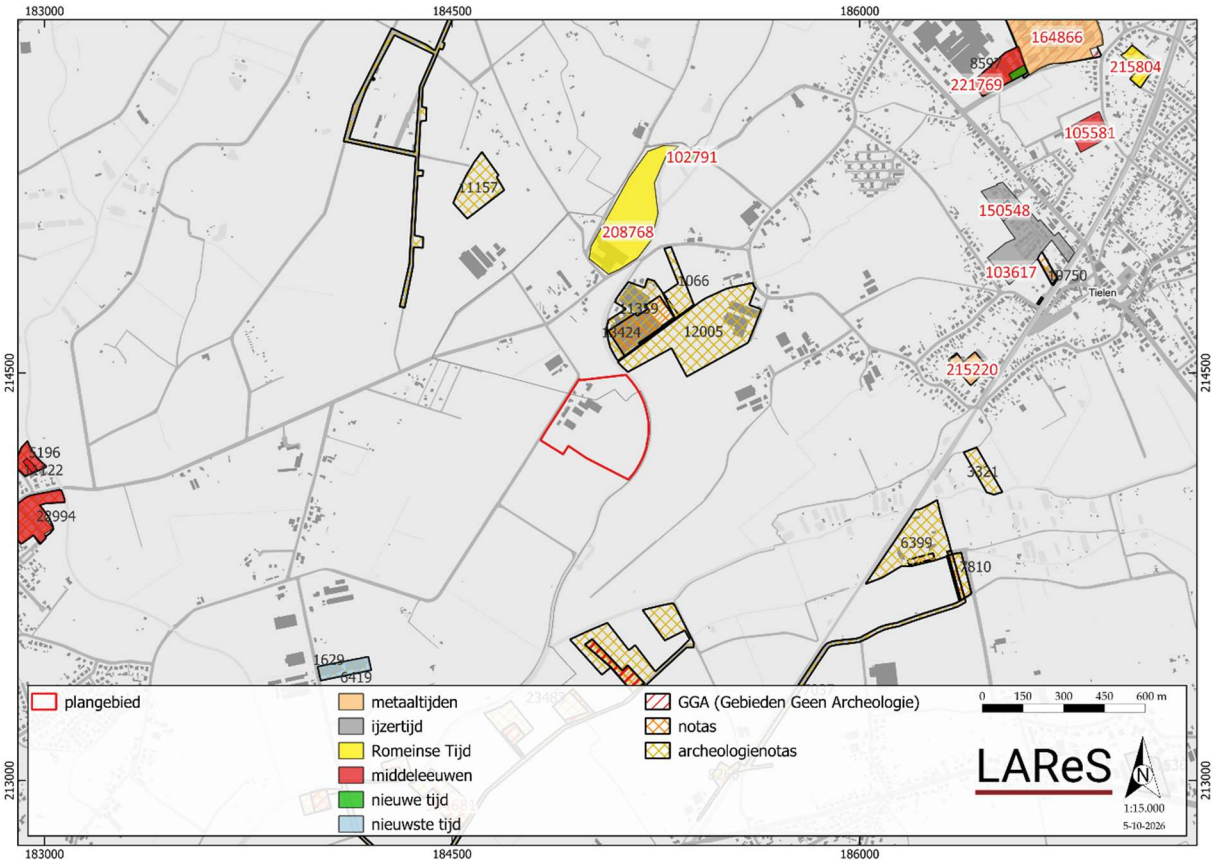

Figuur 25. Uitsnede van de bodembedekkingskaart.

Uit de bodembedekkingskaart met een resolutie van 1 m (Figuur 25) blijkt een situatie die grotendeels overeenkomt met de huidige inrichting en het landgebruik binnen het plangebied, zoals hierboven reeds uitgebreid werd beschreven. De kaart geeft duidelijk het onderscheid weer tussen de bebouwde en verharde zones enerzijds en de resterende open, hoofdzakelijk agrarisch gebruikte gronden anderzijds. De bebouwing en bijbehorende verhardingen concentreren zich voornamelijk in het westelijke gedeelte van het plangebied, terwijl het centrale en oostelijke gedeelte een overwegend open karakter heeft en voornamelijk uit akker- en grasland bestaat. De bodembedekkingskaart bevestigt daarmee het beeld dat ook uit de recente luchtfoto's en de huidige terreininrichting naar voren komt.

5.6. Archeologische bronnen

De CAI is weliswaar niet compleet, maar binnen het plangebied zijn alvast geen archeologische waarden aangetroffen (Figuur 26).[11] In de bredere omgeving beschikken we over enige informatie. Niet alle waarden zullen hieronder worden opgesomd, alleen diegene op relatief korte afstand van het plangebied.

Figuur 26. Overzicht van de waarden uit de CAI.

[11] Voor alle waarden die in deze tekst zijn opgenomen, geldt dat de CAI is geraadpleegd op 7 oktober 2026 (https://cai.onroerenderfgoed.be). Per genoemde waarde zal dit niet meer herhaald worden. Hetzelfde geldt voor de inventaris van het onroerend erfgoed.

5.6.1. Centraal Archeologische Inventaris

METAALTIJDEN:

- **CAI ID 164866:** Gierlebaan, Tielen: tijdens een proefsleuvenonderzoek op deze locatie werden verschillende archeologische sporen aangetroffen, waaronder kuilen, paalkuilen en een standgreppel. Op basis van hun kenmerken kunnen deze sporen mogelijk in de ijzertijd worden gedateerd.
- **CAI ID 150548:** Melkerijpad, Kasterlee: op deze locatie zijn tijdens een archeologische opgraving afvalkuilen en paalsporen daterende tot de ijzertijd aangetroffen.
- **CAI ID 103617:** Tielen (Kasterlee): op een dekzand rug tussen de vallei van de Aa en de Grote Kaliebeek is een vondstmelding gedaan van enkele paalsporen en een gracht met daarin handgevormd aardewerk.
- **CAI ID 215220:** Spoorwegstraat, Kasterlee: op deze locatie zijn tijdens een proefsleuvenonderzoek twee scherven handgevormd aardewerk aangetroffen.

ROMEINSE TIJD:

- **CAI ID 208768:** Tielen (Kasterlee): op deze locatie is een vondst gemeld uit de Romeinse tijd.
- **CAI ID 215804:** Spoorwegstraat, Kasterlee: tijdens een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem werden op deze locatie verschillende greppels aangetroffen, die op basis van de onderzoeksresultaten in de Romeinse tijd worden gedateerd.

MIDDELEEUWEN:

- **CAI ID 989895:** Baan 61, Lille: op deze locatie zijn bewoningssporen uit de late middeleeuwen ontdekt tijdens een proefsleuvenonderzoek.
- **CAI ID 221769:** Kemelbeekstraat, Kasterlee: op deze locatie zijn bewoningssporen uit de late tot post middeleeuwen ontdekt tijdens een boor- en proefsleuvenonderzoek.
- **CAI ID 164866:** Gierlebaan, Tielen: op deze locatie zijn tijdens een proefsleuvenonderzoek kuilen en paalkuilen gedateerd tot de middeleeuwen aangetroffen.
- **CAI ID 105581:** Hofdreef 27, Kasterlee: op deze locatie is tijdens een erfgoedonderzoek een middeleeuws kasteel met walgracht ontdekt.

NIEUWE TIJD:

- **CAI ID 989895:** Baan 61, Lille: op deze locatie zijn tijdens een proefsleuvenonderzoek resten van gebouwen uit de nieuwe tijd ontdekt.
- **CAI ID 221769:** Kemelbeekstraat, Kasterlee: tijdens een archeologisch boor- en proefsleuvenonderzoek werden op deze locatie bewoningssporen aangetroffen die in de late middeleeuwen tot postmiddeleeuwse periode worden gedateerd.

5.6.2. Overige inventarissen

Voor de vermelding van overige inventarissen hebben we ons beperkt tot wat er op korte afstand van het plangebied aanwezig is.

- **ID 11157:** Poeyelheide, Lille: voor deze locatie is een bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd waaruit blijkt dat het plangebied weinig tot geen archeologisch potentieel heeft. Hierdoor is er geen verder vooronderzoek geadviseerd en is het terrein vrijgegeven.[12]
- **ID 1629**: Groesaard, Poederlee: op deze locatie is een boor- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waaruit blijkt dat het plangebied weinig tot geen archeologisch potentieel heeft. Hierdoor is er geen verder vooronderzoek geadviseerd en is het terrein vrijgegeven.[13]
- **ID 1066**: Hemelrijk, Kasterlee: voor deze locatie is een bureauonderzoek uitgevoerd waaruit blijkt dat het plangebied weinig tot geen archeologisch potentieel heeft. Hierdoor is er geen verder vooronderzoek geadviseerd en is het terrein vrijgegeven.[14]
- **ID 13424**: Hemelrijk, Kasterlee: op deze locatie is een boor- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waaruit blijkt dat het plangebied weinig tot geen archeologisch potentieel heeft. Hierdoor is er geen verder vooronderzoek geadviseerd en is het terrein vrijgegeven.[15]
- **ID 12005**: Hoek, Kasterlee: voor deze locatie is een bureauonderzoek uitgevoerd waaruit blijkt dat het plangebied archeologisch potentieel heeft. Hierdoor is een uitgesteld vooronderzoek in de vorm van een boor- en proefsleuvenonderzoek geadviseerd. [16]
- **ID 25223**: Groesaard, Lille: op deze locatie is een boor- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waaruit blijkt dat het plangebied weinig tot geen archeologisch potentieel heeft. Hierdoor is er geen verder vooronderzoek geadviseerd en is het terrein vrijgegeven.[17]
- **ID 9635**: Kemelbeekstraat, Kasterlee: op deze locatie zijn een boor- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waaruit blijkt dat het plangebied een archeologische site bevat Hierdoor is verder archeologisch onderzoek in de vorm van een opgraving geadviseerd.[18]
- **ID 19750**: Spoorwegstraat, Kasterlee: op deze locatie is een bureauonderzoek uitgevoerd waaruit blijkt dat het plangebied archeologisch potentieel heeft. Hierdoor is een uitgesteld vooronderzoek in de vorm van een boor- en proefsleuvenonderzoek geadviseerd.[19]

[12] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/11157
[13] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/1629
[14] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/1066
[15] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/13424
[16] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/12005
[17] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/25223
[18] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/9635
[19] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/19750

- **ID 3321**: Broekstraat, Kasterlee: voor deze locatie is een bureauonderzoek uitgevoerd, gezien de aard van de geplande werken is geen verder onderzoek geadviseerd.[20]
- **ID 7810**: Lichtaart, Kasterlee: voor deze locatie is een bureau- en booronderzoek uitgevoerd, waaruit blijkt dat het plangebied geen archeologisch potentieel heeft. Hierdoor is geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd.[21]

Verder zijn er geen waarden gevonden voor de onmiddellijke omgeving van het plangebied in:

- Vastgestelde inventaris/wetenschappelijke inventaris (landschapsatlas, historische tuinen en parken, houtige beplantingen, archeologische zones, bouwkundig erfgoed – gehelen, orgels, wereldoorlog relicten)
- Unesco Werelderfgoed
- Beheersplannen
- Erfgoedlandschappen

[20] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/3321
[21] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/7810

6. Synthese

In dit hoofdstuk wordt vooreerst een synthese gepresenteerd van de resultaten van het *assessment*. Hierbij wordt telkens aangegeven op welke van de onderzoeksvragen, die voorafgaand aan het bureauonderzoek zijn geformuleerd, een antwoord gegeven kan worden. Ook wordt hier aangegeven wat de impact is van de geplande werken en in hoeverre zij kunnen leiden tot verstoring van het potentieel aanwezige archeologische bodemarchief.

De volgende onderzoeksvragen zijn voorafgaand aan de bureaustudie geformuleerd:

1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert de meeste informatie op? Welke onderzoeksstrategie moet toegepast worden in het uitgesteld traject?

6.1. Samenvatting van de onderzoeksresultaten en beantwoording van de onderzoeksvragen

Om in te kunnen schatten wat het archeologisch en cultuurhistorisch potentieel van het plangebied is, zijn de historische kaarten, de bodem- en geo(morfo)logische kaarten en luchtfoto's bekeken en zijn verschillende inventarissen (waaronder de CAI) en historische/archeologische bronnen geraadpleegd (**onderzoeksvragen 1-2**).

Op basis van het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied zich in een overwegend laaggelegen en relatief vlak landschap bevindt, waar de topografie zich grotendeels beneden 20 m +TAW situeert. Binnen het plangebied helt het terrein zacht af in zuidoostelijke richting, van ca. 15,1 m +TAW naar ca. 14,1 m +TAW. Deze afhelling is gericht naar de Aa, die de oostelijke grens van het plangebied vormt. Op ca. 50 m ten noorden van het plangebied mondt de Kemelbeek uit in de Aa. De tertiaire ondergrond ter hoogte van het plangebied wordt gevormd door zandige afzettingen van de Formatie van Kasterlee. Tijdens het quartair werd het landschap verder gevormd door erosie en sedimentatie. Vervolgens werden grote delen van het landschap bedekt met eolische sedimenten. Volgens de quartairgeologische profieltypekaart komen binnen het plangebied profieltypes 1 en 1a voor. Deze worden gekenmerkt door eolische afzettingen uit het weichseliaan en/of quartaire hellingsafzettingen. In de lager gelegen zones nabij de Aa komen daarnaast fluviatiele afzettingen voor, die samenhangen met de ontwikkeling van de riviervallei. Deze landschappelijke overgang komt eveneens tot uiting op de bodemkaart. Binnen en in de omgeving van het plangebied komen voornamelijk zand- en lemig-zandbodems voor, waaronder de bodemtypen Sepm, Zdg, Sfpm en Zcg. Hierbij is sprake van een duidelijke variatie in drainage, gaande van matig droge zandgronden tot natte en zeer

natte lemig-zandgronden. De beter gedraineerde bodems bevinden zich voornamelijk op de iets hoger gelegen terreindelen, terwijl nabij de Aa nattere bodems voorkomen (**onderzoeksvraag 3**).

Historisch gezien is de ontwikkeling van Poederlee te plaatsen in de middeleeuwen maar verschillende Romeinse vondsten wijzen eveneens op bewoning in die tijd in de regio van het plangebied. In de bredere omgeving van het plangebied gaan de oudste vondsten terug tot in het paleolithicum.[22]

Uit de analyse van de historische kaarten blijkt dat het plangebied gedurende meerdere eeuwen een overwegend open en onbebouwd karakter behield. Vanaf de late 18e eeuw wordt het terrein hoofdzakelijk weergegeven als heide- en weidegebied, waarbij lange tijd nauwelijks veranderingen in het landgebruik of de ruimtelijke inrichting zijn waar te nemen. Ook op de 19e-eeuwse en vroeg-20e-eeuwse kaarten blijft het plangebied nagenoeg volledig vrij van bebouwing. Wel vonden in deze periode geleidelijke veranderingen in het landschap plaats, onder meer door de aanleg van wegen, wijzigingen in het landgebruik en de rechttrekking van de Aa langs de oostelijke grens van het plangebied.

Pas in de tweede helft van de 20e eeuw verschijnt de eerste bebouwing binnen het plangebied. Vanaf dat moment neemt de bebouwingsgraad geleidelijk toe, waarbij de ontwikkeling zich voornamelijk concentreert in het westelijke gedeelte, langs de Wespedongen. Vooral gedurende de laatste decennia werd de bestaande agrarische bedrijfsinfrastructuur aanzienlijk uitgebreid. Hierdoor wordt het westelijke deel van het plangebied tegenwoordig gekenmerkt door meerdere agrarische bedrijfsgebouwen, stallen, loodsen, sleufsilo's en bijbehorende verhardingen, evenals drie woningen. Het centrale en oostelijke gedeelte heeft daarentegen zijn open en overwegend agrarische karakter grotendeels behouden.

6.2. Impact van vroegere en geplande werken

De opdrachtgever plant verschillende ingrepen binnen het plangebied in functie van de uitbreiding en verdere optimalisatie van het bestaande landbouwbedrijf. De voornaamste ingreep betreft de bouw van een nieuwe melkveestal met een oppervlakte van ca. 6.464,1 m². De nieuwe stal wordt gedeeltelijk voorzien van ondergrondse mestkelders, waarvoor de bodem tot ca. 2,00 m onder het maaiveld wordt uitgegraven (Figuur 5). Buiten deze mestkelders bestaat de vloeropbouw hoofdzakelijk uit een gewapende betonplaat op PE-folie en volle grond, waardoor de bodemingreep hier beperkter is. Daarnaast wordt de bestaande melkveestal uitgebreid met ca. 403,7 m². Ook binnen deze uitbreiding wordt een ondergrondse mestkelder voorzien, waarvoor eveneens een uitgraving tot ca. 2,00 m onder het maaiveld noodzakelijk is (Figuur 4). De overige delen worden voorzien van een gewapende betonplaat. Een bestaande rundveestal wordt bovendien omgevormd tot loods.

[22] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingen/161460

Ook de bestaande opslaginfrastructuur wordt aangepast. Vijf bestaande sleufsilo's worden verlengd en sleufsilo 10 wordt verbreed van 10 naar 14 m. De silosappen worden hierbij opgevangen in een ondergrondse cisterne. Verder wordt een nieuwe mestsilo aangelegd met een oppervlakte van ca. 1.180,5 m² en een inhoud van 5.997 m³. Daarnaast wordt een nieuwe mestvaalt met een oppervlakte van 100 m² voorzien. Het hemelwater dat ter hoogte van de mestvaalt in contact komt met mestsappen, wordt afgevoerd naar de mestkelder.
In het kader van de waterhuishouding wordt een nieuw hemelwaterbassin aangelegd met een oppervlakte van ca. 268 m² en een inhoud van 1.092 m³. Daarnaast wordt een wadi met een oppervlakte van ca. 273,6 m² voorzien. Deze wordt ca. 30 cm diep uitgegraven en heeft een buffervolume van ongeveer 78.039 liter. Ook wordt de bestaande gracht binnen het plangebied verlegd, waarvoor een nieuw grachttracé zal worden uitgegraven.
Verder worden verschillende nieuwe betonverhardingen aangelegd, onder meer rondom de nieuwe bedrijfsinfrastructuur en ter hoogte van de kalveriglo's. De grootste voorziene betonverharding heeft een oppervlakte van ca. 5.214,5 m². Een deel van het hemelwater dat op deze verharding terechtkomt, wordt via kolkputjes opgevangen en naar de wadi afgevoerd. Daarnaast wordt een nieuwe wasplaats van 60 m² aangelegd, waarbij het afvalwater via een KWS-afscheider wordt behandeld.
De geplande ontwikkeling omvat bijgevolg omvangrijke bodemingrepen verspreid over verschillende delen van het plangebied. Vooral de bouw en uitbreiding van de melkveestallen, met mestkelders tot ca. 2,00 m onder het maaiveld, en de aanleg van de mestsilo, het hemelwaterbassin en de overige infrastructuur kunnen een aanzienlijke impact hebben op het eventueel aanwezige archeologische bodemarchief. Voor de overige constructies wordt op de aangeleverde plannen niet steeds een exacte uitgravingsdiepte vermeld (Figuur 3, Figuur 4 en Figuur 5).

De geplande werken gaan bijgevolg gepaard met bodemingrepen van uiteenlopende omvang en diepte, waarbij vooral de nieuwe en uitgebreide melkveestallen en de overige grotere infrastructuur een aanzienlijke verstoring van de ondergrond kunnen veroorzaken (**onderzoeksvraag 4**).

6.3. Potentiebepaling, kennisvermeerderingspotentieel en aanbeveling

6.3.1. Potentiebepaling

Op basis van de landschappelijke ligging kan voor het plangebied een relatief gunstige situatie voor de aanwezigheid van steentijdartefactensites worden vooropgesteld. Ten westen en noorden van het plangebied bevinden zich hoger gelegen delen van het landschap, terwijl het plangebied zelf lager gelegen is, met een gemiddelde hoogte van ca. 14,5 m +TAW. Het terrein helt bovendien geleidelijk af in de richting van de Aa, die de oostelijke grens van het plangebied vormt. In de ruimere omgeving komen verschillende kleinere natuurlijke waterlopen voor. De ligging op de overgang tussen hoger en droger gelegen terreindelen en de lager gelegen, nattere vallei van de Aa kan aantrekkelijk zijn geweest voor jager-verzamelaars tijdens het paleolithicum en mesolithicum. Daarnaast zijn in de ruimere omgeving reeds verschillende vondsten uit deze perioden bekend.

Een groot deel van het plangebied wordt gekenmerkt door natte lemig-zandbodems van het type Sepm, wat samenhangt met de lage ligging en de nabijheid van de Aa. Vooral de iets hoger gelegen en beter gedraineerde delen en de overgang naar de vallei kunnen gunstiger zijn geweest voor tijdelijke kampementen. Uit de historische kaarten blijkt bovendien dat het plangebied gedurende lange tijd hoofdzakelijk als heide-, weide- en akkerland in gebruik was en grotendeels onbebouwd bleef. Pas vanaf de tweede helft van de 20e eeuw nam de bebouwing toe. Vooral het westelijke gedeelte is tegenwoordig intensief bebouwd en ingericht met agrarische bedrijfsgebouwen, woningen, silo's en verhardingen. Hier kunnen de oorspronkelijke bodemopbouw en eventueel aanwezige steentijdartefactensites plaatselijk reeds sterk verstoord zijn. In de centrale en oostelijke, grotendeels onbebouwd gebleven delen is de kans op een betere bewaring van het bodemarchief groter. Rekening houdend met zowel de gunstige landschappelijke ligging als de natte bodemgesteldheid en de plaatselijke verstoringen wordt voor het plangebied globaal een gemiddelde verwachting voor het aantreffen van resten uit het paleolithicum en mesolithicum vooropgesteld.

Vanaf het neolithicum wordt de landbouw geïntroduceerd. De aanwezigheid van vruchtbare gronden zijn hiervoor erg aantrekkelijk. In de omgeving van het plangebied zijn meerdere resten uit de ijzertijd en de Romeinse tijd bekend en bijgevolg kunnen dergelijke archeologische resten ook binnen het plangebied verwacht worden. De kans op het aantreffen van vondsten vanaf het neolithicum kan bijgevolg als middelhoog benoemd worden. Deze middelhoge potentie loopt evenwel door tot en met de nieuwe tijd. Vondsten kunnen bestaan uit stenen, metalen of keramische resten. Verder kunnen ook sporen als paalsporen, haardsporen of kuilen voorkomen. Onder het maaiveld zullen de resten en sporen zich in context bevinden.

Vanaf de nieuwste tijd is op basis van historische kaarten te zien dat het plangebied onbebouwd. Bijgevolg dient er een lage kans op het aantreffen van archeologische resten vooropgesteld te worden. Er kunnen natuurlijk wel structuren, sporen of andere resten onder het maaiveld aangetroffen worden die niet op de historische kaarten zichtbaar zijn.

6.3.2. Kennisvermeerderingspotentieel

Er zijn voldoende argumenten om te stellen dat het plangebied zich in een archeologisch interessante zone bevindt, hoewel de huidige archeologische kennis toch nog als enigszins beperkt kan worden beschouwd (**onderzoeksvraag 5**). Er is weinig geweten over het plangebied en de aangrenzende terreinen, zodat onbekend is wat er zich hier aan mogelijke archeologische resten in de bodem kan bevinden.

Verder archeologisch onderzoek zou dus meer informatie kunnen opleveren over de menselijke aanwezigheid in dit gebied. Het kennisvermeerderingspotentieel wordt als groot ingeschat. Tot nu toe is het beeld over het verleden in de bredere omgeving van het plangebied toegespitst op de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Het potentieel op het aantreffen van resten uit andere perioden maken het interessant om bij aanwezigheid van archeologische resten de hiaten in de kennis van de regio op te

vullen.

6.3.3. Aanbevelingen

Vanuit de bureaustudie kan geconcludeerd worden dat er voor dit terrein sprake is van een middelhoge potentie wat betreft de periode paleolithicum tot en met de middeleeuwen. Anderzijds bestaat de kans dat de 20e en 21e -eeuwse bebouwing de bodem hier al verstoord heeft waardoor ook een eventuele archeologische site verstoord kan zijn. Verder archeologisch vooronderzoek om beter de archeologische potentie van dit terrein in te kunnen schatten wordt raadzaam geacht vanuit een kosten-batenanalyse, waarbij rekening is gehouden met de inspanning van verder onderzoek in functie van kennisvermeerdering. In het programma van maatregelen wordt onderbouwd welke typen vooronderzoek aangewend moeten worden.

Literatuur

Geraadpleegde literatuur

Bogemans, F. 2005. *Quartairgeologische overzichtskaart van Vlaanderen 1:200.000*. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie.

De Moor, G. & Pissart, A. 1992. *Het reliëf*. In J. Denis, ed. Geografie van België. Brussel: Het Gemeentekrediet, pp. 130–215.

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000: *Eenvoudige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20.000)*, Gent.

Verhaegen, J. & Vandenberghe, N. 2023. *The Kasterlee Formation*. National Commission for Stratigraphy Belgium. https://ncs.naturalsciences.be/lithostratigraphy/Kasterlee-Formation

Geraadpleegde websites

https://www.dov.vlaanderen.be/
https://inventaris.onroerenderfgoed.be/
https://cai.onroerenderfgoed.be
http://www.geopunt.be/
www.cartesius.be
https://geo.onroerenderfgoed.be
https://www.lille.be
https://ncs.naturalsciences.be

Lijst van figuren

Figuur 1. Kadasterkaart met aanduiding van het plangebied. 5
Figuur 2. Inplantingsplan bestaande toestand. ©opdrachtgever 11
Figuur 3. Inplantingsplan nieuwe toestand. ©opdrachtgever 12
Figuur 4. Doorsnede nieuwe toestand van reeds bestaande melkveestal. ©opdrachtgever 13
Figuur 5. Doorsnede nieuwe melkveestal. ©opdrachtgever 13
Figuur 6. Uitsnede uit de Frickxkaart (1712). 17
Figuur 7. Uitsnede uit de Ferrariskaart (1771-1778). 17
Figuur 8. Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (1841). 18
Figuur 9. Uitsnede uit de Vandermaelenkaart (1846-1854). 18
Figuur 10. Uitsnede uit de topografische kaart van België van 1873 met aanduiding van het plangebied. 20
Figuur 11. Uitsnede uit de topografische kaart van België van 1904 met aanduiding van het plangebied. 20
Figuur 12. Uitsnede uit de topografische kaart van België van 1939 met aanduiding van het plangebied. 21
Figuur 13. Uitsnede van de luchtfoto uit 1971. 22
Figuur 14. Uitsnede van de luchtfoto uit 1979-1990. 22
Figuur 15. Uitsnede van de luchtfoto uit 2005-2007. 23
Figuur 16. Uitsnede van de luchtfoto uit 2022. 23
Figuur 17. Terreindoorsnede: boven NO-ZW; NW-ZO onder. 25
Figuur 18. Hoogteligging op het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II (1:50 000). 26
Figuur 19. Hoogteligging op het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II (1:3 000). 26
Figuur 20. Uitsnede van de tertiair geologische kaart 27
Figuur 21. Uitsnede van de quartair geologische kaart. 28
Figuur 22. Legende Quartairgeologische overzichtskaart van Vlaanderen 1:200.000. naar: Bogemans, 2005. 28
Figuur 23. Uitsnede van de bodemkaart. 30
Figuur 24. Uitsnede van de potentiële bodemerosiekaart. 31
Figuur 25. Uitsnede van de bodembedekkingskaart. 31
Figuur 26. Overzicht van de waarden uit de CAI. 32